

Staat van Rotterdam

2011

STAAT VAN ROTTERDAM 2011

Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS)
Juni 2011

In opdracht van Bestuursdienst, gemeente Rotterdam

Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS)

Auteurs: drs. M. van Rhee en drs. A.L. Roode

Project: 11-3427

Prijs: € 10,-

Adres: Blaak 34, 3011 TA Rotterdam
          Postbus 21323, 3001 AH Rotterdam

Telefoon: (010) 267 15 00

Telefax: (010) 267 15 01

E-mail: infocos@sdr.rotterdam.nl

Website: www.cos.rotterdam.nl

Voorwoord

Een grote stad is nooit af. Rotterdam is dan ook voortdurend in beweging. Iedere bewoner en gebruiker van de stad zorgt voor die beweging. En ook het bestuur voegt iets toe. Wij maken beleid, voeren het uit en veranderen zo de stad. Ondertussen is het belangrijk dat wij weten hoe het er voor staat, zodat wij goed kunnen inspelen op de staat van de stad.

Ook dit jaar biedt de Staat van Rotterdam ons weer inzicht in de stand van zaken. Per beleidsveld is op hoofdlijnen in kaart gebracht wat er in de stad is veranderd en wat de Rotterdammers daarvan hebben gemerkt. Rotterdammers konden daarover hun mening geven. Wat gaat goed, wat kan beter? Hun mening vinden wij belangrijk. Net zo belangrijk als de objectieve cijfers.

De Staat van Rotterdam koppelt objectieve cijfers aan subjectieve opvattingen van de Rotterdammers en levert daarmee onmisbare kennis aan de beleidsmakers van de stad.

Hiermee kunnen wij weer aan het werk. Om beleid te maken dat aansluit op de behoeften, om de stad in beweging te brengen en beter te maken. Want een grote stad is nooit af!

Ahmed Aboutaleb
Burgemeester van Rotterdam

INHOUD

Samenvatting	5
1 Inleiding	23
2 Rotterdam in het algemeen	24
3 Bestuur en dienstverlening	33
4 Algemene middelen	37
5 Veiligheid	39
6 Volksgezondheid en zorg	43
7 Onderwijs	48
8 Participatie	53
9 Cultuur, sport en recreatie	66
10 Ruimtelijke ontwikkeling en wonen	69
11 Verkeer en vervoer	75
12 Economie	80
13 Milieu en duurzaamheid	93
14 Fysiek beheer van de stad	97

Samenvatting

Algemeen

De bevolking

De Rotterdamse bevolking is voor het derde achtereenvolgende jaar gegroeid. Begin 2011 wonen er 610 duizend personen in Rotterdam. De groei door migratie en natuurlijke aanwas is minder groot dan in het voorgaande jaar. Door de toevoeging van Rozenburg is de bevolking met 12.500 inwoners toegenomen. **Zie pagina 24.**

De prognose bevolkingsontwikkeling tot 2025 wijst uit dat ten opzichte van de landelijke ontwikkelingen de Rotterdamse bevolking jong blijft. De grijze druk in Rotterdam is en blijft lager dan landelijk. In 2011 zijn er voor elke 65-plusser in Rotterdam 4,5 personen in de leeftijdsgroep 20 tot en met 64 jaar, in 2025 zijn dit er 4,2. Landelijk neemt dit aantal sterker af, namelijk van 3,9 naar 2,6 personen voor elke 65-plusser. De verwachting is dat de Rotterdamse bevolking tot 2025 groeit met 2,0 procent, landelijk is dit 4,5 procent. **Zie pagina 25.**

In 2000 behoorde 60 procent van de allochtonen tot de eerste generatie, in 2011 is dit 56 procent. Binnen de etnische groepen varieert het aandeel eerste generatie van de helft tot tweederde deel in 2011. De Bevolkingsprognose Rotterdam 2025 geeft aan dat het aandeel eerste generatie allochtonen tot 2025 niet veel verandert en ongeveer 55 procent zal zijn. **Zie pagina 26.**

Onder de 65-plussers is het aandeel westersen rond de 90 procent in de grote steden en 97 procent landelijk. In de jongste leeftijdsgroep is het aandeel westersen het laagst in Rotterdam en Amsterdam. Het aandeel westerse inwoners zal de komende jaren dalen, met name in de grootste steden. **Zie pagina 27.**

Het percentage kansarme gezinnen én het percentage kinderen dat in een kansarm gezin woont, nemen af tot 2009. In 2010 en 2011 blijven de percentages vrijwel gelijk aan dat van 2009. **Zie pagina 28.**

In 2007 zijn arbeid en gezinsmigratie de belangrijkste redenen om te immigreren naar Rotterdam. Het CBS verwacht dat de immigratie vanwege werk structureel groter wordt. De te verwachten arbeidsmigranten komen vooral uit Europese landen en uit Azië. **Zie pagina 28.**

In 2008 lekte er ruim 100 miljoen Euro weg uit Rotterdam door verschil in inkomen tussen vestigers en vertrekkers. Dit ondanks een vestigersoverschot. In de jaren ervoor lekte er veel meer weg, mede vanwege een vertrekoverschot. Het weglekken van inkomen wordt volledig gecompenseerd door het stijgende inkomen van degenen die in de stad blijven wonen. **Zie pagina 29.**

Het gemiddeld inkomen van vestigers in Rotterdam was in 2008 € 5.500 lager dan dat van de vertrekkers. In 2006 was dat verschil zelfs € 9.000. **Zie pagina 29.**

Imago Rotterdam

Het imago van Rotterdam verschuift in de beleving van haar bewoners enigszins van het grootstedelijke karakter van de stad naar een rustige, meer gemoedelijke stad. Meer waardering is er voor de stad met veel groen, een schone stad en een veilige stad. Minder waardering is er voor culturele mogelijkheden, internationaal karakter, uitgaansgelegenheden en vooral voor de aantrekkelijkheid van het stadscentrum. **Zie pagina 29.**

Op verkeersproblematiek na vinden Rotterdammers dat de problemen in de stad in de periode 2006-2011 niet zijn toegenomen. Problemen rondom criminaliteit en drugs worden nog steeds door Rotterdammers het vaakst genoemd als belangrijkste probleem van hun stad. In 2006 werd dit probleem vaker genoemd. **Zie pagina 31.**

Bestuur en dienstverlening

Drie kwart van de Rotterdammers maakt gebruik van internet. Alleen in 2006 was dit iets lager. Onder Amsterdammers is dit negen van de tien van de inwoners. Twee op de vijf Rotterdammers bezoekt de website van de gemeente Rotterdam. **Zie pagina 33.**

Bij de benchmark van digitale dienstverlening staat Rotterdam sinds 2008 op de tweede plek wanneer de vier grote gemeenten worden vergeleken. **Zie pagina 33.**

Op de website van de gemeente Rotterdam wordt vooral naar informatie gezocht, vier op de vijf bezoekers doet dit. Voor het aanvragen van de verschillende soorten dienstverlening van de gemeente maakt een vijfde deel of minder gebruik van de website. **Zie pagina 34.**

De helft tot tweederde van de Rotterdammers vindt de ambtenaren van de gemeente Rotterdam eerlijk, geloofwaardig, betrouwbaar en correct. Minder goed worden openheid, begripvol en nauwgezetheid beoordeeld. **Zie pagina 35.**

De kwaliteit van de dienstverlening aan de publieksbalie wordt in Rotterdam vanaf 2008 iets beter beoordeeld dan in de andere grote steden. **Zie pagina 36.**

De dienstverlening van de gemeente wordt door ondernemers in Rotterdam hoger gewaardeerd dan in de drie andere grote steden. Het oordeel van Rotterdamse ondernemers is ten opzichte van 2007 verbeterd. **Zie pagina 36.**

Algemene middelen

In 2011 behoort Rotterdam tot de honderd gemeenten met de laagste woonlastendruk voor meerpersoonshuishoudens. In 2011 is de lastendruk net als het jaar daarvoor ten opzichte van andere gemeenten gedaald. Rozenburg staat op de 14de plek en scoort ruim onder Rotterdam. **Zie pagina 37.**

De lokale lasten voor burgers met een koopwoning zijn ten opzichte van vorig jaar in Rotterdam licht gestegen, in Den Haag en Utrecht is de stijging groter. In Rotterdam zijn deze lasten lager dan in Utrecht en hoger dan in Den Haag. **Zie pagina 37.**

De OZB-percentages waarmee de Onroerende-zaakbelasting (OZB) wordt berekend op niet-woningen, is in Rotterdam steeds hoger dan in de andere grote steden. **Zie pagina 38.**

Veiligheid

Voor het beschrijven van de veiligheid in Rotterdam wordt met name gebruikgemaakt van de veiligheidsmonitor. Deze monitor wordt vanaf 2010 om de twee jaar uitgebracht. De eerstvolgende wordt in het jaar 2012 verwacht. Er zijn dit jaar geen nieuwe gegevens beschikbaar.

In 2009 is er geen onveilige wijk meer in Rotterdam, wel 6 wijken waar veiligheid een probleem is. De veiligheidsindex is in 2009 7,3. **Zie pagina 39.**

In de rangorde van de gemeentelijke veiligheidsindex (GVI) 2007 van 250.000 plus gemeenten staat Utrecht bovenaan met de meeste delicten, Amsterdam op de tweede plek en Rotterdam vijfde. **Zie pagina 39.**

Minder dan een derde van de Rotterdammers voelt zich (wel eens) onveilig in de eigen woonomgeving. Alleen in Utrecht is dit percentage iets hoger. **Zie pagina 40.**

Een vijfde deel van de Rotterdammers geeft net als in Amsterdam en Den Haag aan dat overlast van jongeren een vaak voorkomend probleem is in de eigen woonbuurt. **Zie pagina 40.**

Het rapportcijfer dat ondernemers geven voor veiligheid is in 2010 in alle vier de grote steden hoger dan in 2005. De Rotterdamse ondernemers geven in 2010 een even hoog rapportcijfer als de Amsterdamse en de Haagse ondernemers. In Utrecht is het cijfer iets hoger. **Zie pagina 41.**

Rotterdam heeft het op één na hoogste percentage volwassen verdachten van de vier grote steden. **Zie pagina 41.**

Analyse van Rotterdamse jongeren die in het jaar 2009 verdacht waren van betrokkenheid bij criminaliteit laat zien dat het percentage verdachten onder Antilliaanse en Marokkaanse jongeren hoger is dan onder de andere etnische groepen. **Zie pagina 42.**

Volksgezondheid en zorg

De levensverwachting is in de steden Rotterdam en Amsterdam lager dan in Den Haag en Utrecht. Hogere levensverwachtingen worden gevonden in de regio's rond de grote steden. **Zie pagina 43.**

Het percentage bewoners dat de eigen gezondheid als matig of slecht ervaart is in Rotterdam en Den Haag iets hoger. Achtergrondkenmerken (etniciteit, opleidingsniveau, financiële situatie, etc.) verklaren het verschil in (ervaren) gezondheid. **Zie pagina 44.**

Kinderen en jongeren

Overgewicht is sinds 2006 onder peuters iets toegenomen. Het voorkomen van obesitas is ongeveer gelijk gebleven. **Zie pagina 44.**

Het percentage kleuters dat veel buiten speelt, is in 2009/2010 ten opzichte van 2008/2009 iets toegenomen. **Zie pagina 45.**

Het percentage jongens in de brugklas en de derde klas van het voortgezet onderwijs dat twee keer per week buiten schooltijd sport, is hoger dan onder meiden. Onder meiden neemt sportdeelname met het ouder worden sterker af dan onder jongens. **Zie pagina 45.**

Huiselijk geweld

Huiselijk geweld komt vaker voor in Rotterdam dan in de andere grote steden. Het verschil tussen Rotterdam en de andere steden wordt niet verklaard door verschillen in de achtergrondkenmerken. **Zie pagina 46.**

Zeven procent van de Rotterdammers is vrijwilliger in de zorg. **Zie pagina 46.**

Het aandeel Rotterdammers dat mantelzorg verleent, is 17 procent. Het grootste deel van de mantelzorgers doet dit langer dan 3 maanden en/of meer dan 8 uur per week. **Zie pagina 47**

Onderwijs

De gemiddelde Cito-score van de Rotterdamse basisschoolleerlingen is lager dan gemiddeld in de overige G4 en lager dan in Nederland. De score is in 2011 hoger dan in 2010. Het Rotterdamse gemiddelde past ongeveer bij het schooladvies vmbo gemengde / theoretische leerweg. De gemiddelde score van de overige G4 en van Nederland past bij een iets hoger advies, namelijk gemengde / theoretische leerweg / havo. **Zie pagina 48.**

De havo-deelname in Rotterdam komt overeen met die in Amsterdam. De deelname van Rotterdamse jongeren op het vwo is vooral onder autochtonen lager dan in de andere steden. **Zie pagina 49.**

De havo- en vwo-deelname is het hoogst onder autochtone jongeren. Onder hen is de vwo-deelname gestegen. Onder de eerste generatie allochtonen is de deelname op de havo iets gestegen. **Zie pagina 50.**

De slaagpercentages vwo en havo van de eerste en tweede generatie Rotterdamse allochtonen zijn lager dan in de andere grote steden. **Zie pagina 51.**

De slaagpercentages vwo en havo zijn in Rotterdam het hoogst onder autochtonen. **Zie pagina 51.**

In de periode 2005/2006 tot en met 2009/2010 is het percentage nieuwe voortijdig schoolverlaters in alle vier de grote steden gedaald. In Rotterdam en in Amsterdam is het percentage hoger dan in de twee andere steden in het schooljaar 2009/2010. **Zie pagina 52.**

Participatie

Voor het beschrijven van de participatie in Rotterdam is de sociale index een belangrijke bron. De sociale index wordt vanaf 2010 om de twee jaar uitgebracht. De eerstvolgende wordt in het jaar 2012 verwacht. Er zijn dit jaar geen nieuwe gegevens beschikbaar.

Sociaal in de wijken

De Sociale Index is in 2010 een 5,8.

De aspecten Leefomgeving en Capaciteiten bevinden zich in 2010 in de categorieën “sociaal voldoende” en “kwetsbaar”. **Zie pagina 53.**

In 2010 zijn 32 van de 65 wijken “sociaal voldoende” of “sociaal sterk”. **Zie pagina 54.**

Nieuwkomers

Het aandeel nieuwkomers neemt toe onder Antillianen en onder degenen afkomstig uit de Europese Unie (exclusief Nederland). Onder overig niet-westersers neemt het laatste jaar het aandeel nieuwkomers af. In de periode 2003 tot en met 2008 waren er gemiddeld zevenenhalftuizend immigranten per jaar. Verwacht wordt dat dit toeneemt naar achtenhalftuizend in de periode 2009 tot 2025. In 2009 waren dit er negenenhalftuizend, in 2010 bijna tienduizend. **Zie pagina 55.**

Arbeidsmarkt

Het aandeel werkenden in de leeftijdsgroep 25 tot en met 64 jaar is in Rotterdam lager dan in de andere grote steden en Nederland. **Zie pagina 56.**

Jongeren op de arbeidsmarkt

Het percentage autochtone jongeren en westerse jongeren van de tweede generatie met een startkwalificatie is hoger dan bij de andere groepen. Vrouwen hebben vaker een startkwalificatie dan mannen. **Zie pagina 56.**

Het percentage niet-werkende werkzoekende Rotterdamse jongeren is de laatste twee jaar gestegen. In 2011 heeft 29 procent van deze jongeren een uitkering via SoZaWe, in 2010 was dit 20 procent. **Zie pagina 57.**

Inkomensbron

Het gemiddelde persoonlijk besteedbaar inkomen is in Rotterdam lager dan in de andere grote steden. **Zie pagina 57.**

Het aandeel personen met inkomen uit arbeid is het laagst binnen de eerste generatie allochtonen en het aandeel met inkomen uit uitkering het hoogst. **Zie pagina 57.**

Inkomen huishoudens

Het aandeel huishoudens met een hoog, midden of laag inkomen is vanaf 1994 tot en met 2008 onveranderd. **Zie pagina 59.**

Ten opzichte van de andere grote steden en Nederland kent Rotterdam een hoog aandeel huishoudens met een laag inkomen, het aandeel hoge inkomens is lager. **Zie pagina 59.**

Huishoudens waarvan de hoofdkostwinner eerste generatie allochtoon is, beschikken over een lager besteedbaar inkomen dan de tweede generatie en autochtone huishoudens. **Zie pagina 60.**

Het gemiddeld besteedbare huishoudinkomen is in Rotterdam voor autochtonen, eerste én tweede generatie lager dan in de andere grote steden. Ten opzichte van het landelijk gemiddelde hebben autochtone huishoudens in de grote steden, behalve in Rotterdam, meer te besteden. Dit geldt ook voor tweede generatie allochtone huishoudens. Het besteedbaar inkomen van de eerste generatie allochtone huishoudens is in Rotterdam en Utrecht lager dan landelijk. **Zie pagina 60.**

Het aandeel huishoudens onder 120 procent van het sociaal minimum is onder autochtone en tweede generatie allochtone huishoudens vrijwel

gelijk en onder eerste generatie allochtone huishoudens aanzienlijk hoger. **Zie pagina 61.**

Het aantal huishoudens dat bijzondere bijstand ontvangt, is sinds 2007 met 23 procent toegenomen. Het aantal huishoudens dat eenmaal in een jaar een uitkering heeft ontvangen, stijgt, het aantal huishoudens met meerdere keren een uitkering, is gedaald. Van het totaal aantal huishoudens in Rotterdam krijgt 13 procent in 2010 bijzondere bijstand. In 2007 was dit 11 procent. **Zie pagina 62.**

Het percentage huishoudens dat gebruik maakt van budgetbeheer is sinds 2009 gestegen naar 2 procent. Dit zijn bijna 6.500 huishoudens in 2011. Ook van de schuldbemiddeling wordt vaker gebruik gemaakt. In 2011 zijn er ruim duizend huishoudens met schuldbemiddeling. **Zie pagina 62.**

Het aandeel bijstandsgerechtigden is sinds 2009 gestegen in alle vier de grote steden, in Rotterdam het sterkst. **Zie pagina 63.**

Kinderen en bijstand

Het aandeel kinderen dat opgroeit in een bijstandsgezin is het hoogst in Rotterdam en het laagst in Utrecht. **Zie pagina 63.**

Kinderen tot en met 17 jaar waarvan tenminste één van de ouders behoort tot de eerste generatie allochtonen, leven in 22 procent van de gevallen in een gezin dat een bijstandsuitkering ontvangt. In 2006 was dit percentage hoger, namelijk 30 procent. Bij kinderen met autochtone ouders is dit met 5 procent het laagst. **Zie pagina 64.**

Uitkeringsafhankelijkheid

Het aandeel van de leeftijdsgroep 15 tot en met 64 jaar dat een uitkering ontvangt, is in Rotterdam en Amsterdam vrijwel gelijk en hoger dan in Den Haag en Utrecht. In Rotterdam is het percentage bewoners met een bijstandsuitkering het hoogst, in Amsterdam het percentage arbeidsongeschikten. **Zie pagina 64.**

Sociaal-Economische index

Van de 50 grootste gemeenten in Nederland staat Rotterdam in 2010 op de 39ste plaats, twee plekken beter dan in 2006. Dat is lager dan de andere grote steden. **Zie pagina 65.**

Cultuur, sport en recreatie

Evenementen

Het aantal bezoekers van evenementen en festivals is in 2010 hoger dan in de voorgaande jaren. **Zie pagina 66.**

Rotterdam leest

Het percentage Rotterdammers dat minstens 10 boeken per jaar leest, is het hoogst bij de leeftijdsgroep 55 jaar of ouder. **Zie pagina 67.**

Sporten

Drie kwart van de jongeren doet in 2009 aan sport en twee vijfde van de senioren. **Zie pagina 67.**

Ruimtelijke ontwikkeling en wonen

Woon aantrekkelijkheid

De woon aantrekkelijkheid van Rotterdam wordt het minst gewaardeerd van de vier grote steden. Sinds 2006 is Rotterdam met de woon aantrekkelijkheidsindex twee plekken gezakt in de rangorde van 50 grootste gemeenten. **Zie pagina 69.**

Wonen

Het aantal verhuizingen naar de koopsector is sinds 2008 sterk afgenomen. De jaren daarvoor was dit tamelijk stabiel. **Zie pagina 69.**

In 2010 behoort 65 procent van de opgeleverde woningen tot het dure segment van de woningmarkt, een kwart behoort tot het goedkope segment. Met name het aantal opgeleverde goedkope huurwoningen is gestegen. Het overgrote deel behoort tot een complex gerealiseerd op de Kop van Zuid.

In 2009 en 2010 zijn aanzienlijk minder woningen gesloopt dan in de jaren ervoor. **Zie pagina 70.**

Het aandeel goedkope woningen in de woningmarkt daalt gestaag. **Zie pagina 71.**

De gemiddelde WOZ-waarde van woningen in Rotterdam en Utrecht is het laatste jaar gedaald. In de twee andere steden en Nederland steeg de waarde. De Rotterdamse waarde blijft ver onder die van de andere drie grote steden en het landelijk gemiddelde. **Zie pagina 71.**

Het aantal koopovereenkomsten van bestaande woningen vertoont ten gevolge van de economische crisis een terugval vanaf het derde kwartaal van 2008. Het aantal verkochte woningen is over heel 2010 iets lager dan in 2009. Er worden minder woningen verkocht dan voor de economische crisis. Toch is de woningmarkt redelijk stabiel. De ontwikkeling in Rotterdam wijkt niet af van die in de andere grote steden. **Zie pagina 72.**

Woonomgeving

In de grote steden zijn de bewoners minder tevreden over de woonomgeving dan gemiddeld in Nederland, in Rotterdam het minst tevreden. **Zie pagina 73.**

Bedrijven en kantoren

Het aantal hectare uitgeefbare bedrijfsterreinen is in de periode 2007 tot en met 2009 gestegen en daalt licht gedurende het laatste jaar. Het OBR heeft in 2010 iets meer bedrijfsterrein uitgegeven dan in 2009. **Zie pagina 73.**

De leegstand van kantoorruimte is sinds 2008 ongeveer 10 procent. De voorraad kantoorruimte van kantoren met ruimten van 500m² of groter is in de periode 2006-2010 met 14 procent toegenomen. **Zie pagina 74.**

Verkeer en vervoer

Verkeer

De verkeersintensiteit stijgt over een lange reeks van jaren gestaag. **Zie pagina 75.**

De bereikbaarheid van banen is per auto tijdens de spits en per openbaar vervoer voor Rotterdammers minder dan voor de bewoners van de andere drie grote steden. **Zie pagina 75.**

Rotterdammers zijn meer tevreden over de doorstroming van bus en tram dan over die van de auto in de stad. De tevredenheid over de doorstroming van de bus en de auto is gestegen. **Zie pagina 76**

De auto is het meest gebruikte intensieve vervoermiddel in Rotterdam. Dan volgt de fiets en vervolgens het openbaar vervoer. Het gebruik van de fiets is het laatste jaar gestegen. **Zie pagina 77.**

Het minst tevreden zijn Rotterdammers over de doorstroming voor de auto op de Schieweg/Schiekade wanneer wordt gevraagd naar het oordeel over de doorstroming op routes tussen de ring van snelwegen rond Rotterdam en de binnenstad. Op de meeste plekken is de tevredenheid over de doorstroming verbeterd sinds 2007. **Zie pagina 76**

Het aantal verkeersslachtoffers per 100.000 inwoners is gedurende 2009 in Rotterdam het hoogst. **Zie pagina 77.**

Openbaar vervoer

Het algemeen oordeel van RET-reizigers voor bus, tram en metro is ruim voldoende. De rapportcijfers, met name die voor de bus, zijn gestegen. **Zie pagina 78.**

De algemene veiligheid in bus, tram en metro wordt eveneens als voldoende beoordeeld. **Zie pagina 78.**

De beoordeling van de kwaliteit van het openbaar vervoer in Rotterdam wijkt niet af van de beoordeling in de andere grote steden. **Zie pagina 79.**

Economie

Rotterdammers en de economische crisis

Twee op de vijf Rotterdammers kan in 2011 door de economische crisis minder geld besteden, 15 procent vindt dat het eigen huis minder waard is dan voor de crisis. Het kwijtraken van de baan als gevolg van de economische crisis wordt door één op de twintig Rotterdammers genoemd. In 2011 denken meer mensen dat de rente van leningen en hypotheek hoger worden.

Een derde van de Rotterdammers zegt geen gevolgen van de economische crisis te hebben gehad. Dat is iets minder dan in 2010. **Zie pagina 80.**

Ondernemers over de economie

In de kamergebieden Rotterdam, Den Haag en Midden-Nederland vindt een hoger percentage ondernemers dan in het kamergebied Amsterdam dat het economische klimaat is verslechterd in het vierde kwartaal van 2010. Ten opzichte van het jaar daarvoor zijn de ondernemers positiever. **Zie pagina 81.**

Twee derde van de ondernemers uit het kamergebied Rotterdam vindt de winstgevendheid in het vierde kwartaal van 2010 gelijk gebleven. De ene helft van resterende ondernemers spreekt over een verbetering, de andere helft van een verslechtering. In het kamergebied Amsterdam wordt ook zo gedacht, in beide andere kamergebieden zijn de ondernemers wat positiever. Ten opzichte van het jaar ervoor zijn de ondernemers in alle kamergebieden positiever. **Zie pagina 82.**

Het ondernemersklimaat wordt in 2010 in Rotterdam even goed gevonden als in Amsterdam en Utrecht. Ten opzichte van 2005 hebben de gemeenten een betere score gekregen. **Zie pagina 83.**

De binnenstad van Rotterdam

Het aantal inwoners in de binnenstad stijgt sinds 2007. Het aantal werkzame personen was het laagst in 2009. In 2010 is het aantal weer even hoog als in 2008. **Zie pagina 83.**

Het aantal bezoekers in het winkelgebied van de binnenstad is in 2010 lager dan in 2008. **Zie pagina 84.**

Werkloosheid

Het werkloosheidspercentage is in Rotterdam hoger dan in de andere grote gemeenten. Na 2006 is de Rotterdamse werkloosheid flink gedaald, een jaar later dan in de drie andere steden. In 2009 stijgt de werkloosheid in alle vier de steden, in 2010 alleen in Rotterdam en Den Haag. **Zie pagina 84.**

Het aandeel niet-werkende werkzoekenden in de beroepsbevolking is in Rotterdam hoger dan in de andere drie grote steden. Na het begin van de economische crisis is de werkloosheid in Rotterdam sterker toegenomen dan in de andere steden. Sinds augustus 2010 stijgt de werkloosheid in Rotterdam opnieuw meer dan in de andere steden. **Zie pagina 85.**

Het totaal aantal niet-werkende werkzoekenden is eind maart 2011 bijna even hoog als in december 2007. Het aantal werkzoekenden in de leeftijdsgroep 15 tot met 26 jaar is fors toegenomen. **Zie pagina 86.**

Het aandeel 22-jarigen met een startkwalificatie is toegenomen. **Zie pagina 86.**

Werkgelegenheid

De werkgelegenheid is in Rotterdam ten opzichte van 2001 vrijwel stabiel. Den Haag en Amsterdam vertonen een forse groei.

In het jaar 2009 zijn de gevolgen van de economische crisis merkbaar. Verlies van werkgelegenheid is er vooral te vinden in 'bouwnijverheid', 'verhuur van roerende goederen en overige dienstverlening', 'industrie',

‘groot- en detailhandel’, ‘vervoer en opslag’ en ‘financiële instellingen’. Sectoren waar ondanks de crisis groei heeft plaatsgevonden zijn ‘gezondheids- en welzijnszorg’, ‘openbaar bestuur, overheidsdiensten en verplichte sociale verzekeringen’, ‘logiesverstrekking en horeca’ en ‘productie en distributie van en handel in elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht’. **Zie pagina 87.**

Gedurende 2009 is de werkgelegenheid iets afgenomen. De inkrimping en het vertrek van bedrijven kost meer banen dan dat er terugkomen door uitbreiding en vestiging van bedrijven. De oprichting van bedrijven levert iets meer werkgelegenheid op dan het verlies door opheffing van bedrijven. **Zie pagina 88.**

In de periode 2006 tot 2010 is de werkgelegenheid in het MKB met bijna tienduizend werkzame personen gestegen, de totale werkgelegenheid (inclusief het MKB) met iets meer dan vierduizend. Dit betekent dat het MKB de motor achter de groei van de werkgelegenheid is. **Zie pagina 88.**

Wonen en werken

De helft van de werkenden in Rotterdam woont niet in Rotterdam. In vergelijking met Amsterdam is het percentage hoogopgeleide inkomende pendelaars hoger. **Zie pagina 89.**

Drie op de tien werkende Rotterdammers heeft een baan buiten de gemeente Rotterdam. Dit aandeel uitgaande pendelaars is iets hoger dan in Amsterdam. **Zie pagina 89.**

Studeren

In Rotterdam en Den Haag wonen verhoudingsgewijs minder studenten dan in Amsterdam en Utrecht. **Zie pagina 90.**

De Rotterdamse haven

In het vierde kwartaal van 2010 is de overslag in de Rotterdamse haven hoger dan in het vierde kwartaal 2009 en ook iets hoger dan in hetzelfde kwartaal 2007. **Zie pagina 90.**

Het aantal binnengekomen zeeschepen en het Bruto Tonnage overslag dalen sinds 2007 tot en met 2009, in 2010 stijgen beiden. **Zie pagina 92.**

In 2010 is het aandeel Rotterdamse haven in de totale goederenoverslag Hamburg-le Havre range hoger dan in de drie jaren ervoor. **Zie pagina 92.**

Milieu en duurzaamheid

Het geschatte aantal vervroegde sterfgevallen door fijn stof in de regio Rijnmond is in 2009 lager dan in de jaren ervoor. Vanaf 2003 is het aantal gehalveerd. **Zie pagina 93.**

Bijna een kwart van de Rotterdammers ondervindt enige tot veel geluidshinder van het verkeer en bijna een vijfde deel van geluid in het algemeen. **Zie pagina 93.**

De uitstoot van CO₂ door wegverkeer en de uitstoot van NO_x blijven ruim boven de norm. De norm is wel behaald voor koolwaterstoffen (KWS) en fijn stof. **Zie pagina 94.**

De emissie CO₂ is in de Rotterdamse regio daalt nog niet. De RCI doelstelling is dat deze 2025 is gehalveerd. **Zie pagina 94.**

Twee op de vijf Rotterdammers is bekend met het hoofddoel klimaatverandering de CO₂-uitstoot te halveren, één op de vijf met het doel 100% klimaatbestendig. **Zie pagina 95.**

De Rotterdammers vinden dat vooral de Nederlandse overheid en bedrijven maatregelen moeten nemen tegen klimaatverandering. **Zie pagina 95.**

De bereidheid om maatregelen te nemen tegen klimaatverandering is het kleinst wanneer het gaat om minder reizen met het vliegtuig en het nemen van maatregelen tegen wateroverlast. **Zie pagina 96.**

Fysiek beheer van de stad

De productnormering schoon van alle buurten is sinds 2009 4 of hoger.

Zie pagina 97.

Sinds 2009 is de productnormering heel in 99 procent van de buurten boven de 3,5. **Zie pagina 97.**

Na 2008 daalt het aantal meldingen buitenruimte. Van deze meldingen is 89 procent binnen drie werkdagen afgehandeld of in behandeling gezet. Dit is drie procentpunten meer dan in 2009. **Zie pagina 98.**

1 Inleiding

Wat is de Staat van Rotterdam?

De *Staat van Rotterdam* geeft op hoofdlijnen weer hoe de stad ervoor staat en wat de Rotterdammers ervan vinden. Per beleidsveld wordt weergegeven wat er gebeurt in de stad, wat er verandert. Waar relevant en mogelijk is een vergelijking gemaakt met de andere grote steden.

De opzet van de Staat van Rotterdam is met het aantreden van een nieuw College van b&w aangepast. Voor de nieuwe raadsperiode (2010-2014) zijn de beleidsvelden waarmee de gemeente Rotterdam werkt herordend. Dit heeft geresulteerd in twaalf beleidsvelden, te weten Bestuur en dienstverlening, Algemene middelen, Veiligheid, Volksgezondheid en zorg, Onderwijs, Participatie, Cultuur, sport en recreatie, Ruimtelijke ontwikkeling en wonen, Verkeer en vervoer, Economie, Milieu en duurzaamheid en Fysiek beheer van de stad. Aan elk beleidsveld is een hoofdstuk gewijd waarin inzichtelijk wordt gemaakt wat de belangrijkste ontwikkelingen en feiten zijn. De deelgemeente Rozenburg is in maart 2010 toegevoegd aan de gemeente Rotterdam. Dit betekent dat de gegevens over Rotterdam van voor die tijd exclusief Rozenburg zijn en de gegevens vanaf 1 januari 2011 inclusief Rozenburg.

Leeswijzer

In deze publicatie is zoveel mogelijk gebruik gemaakt van grafieken.

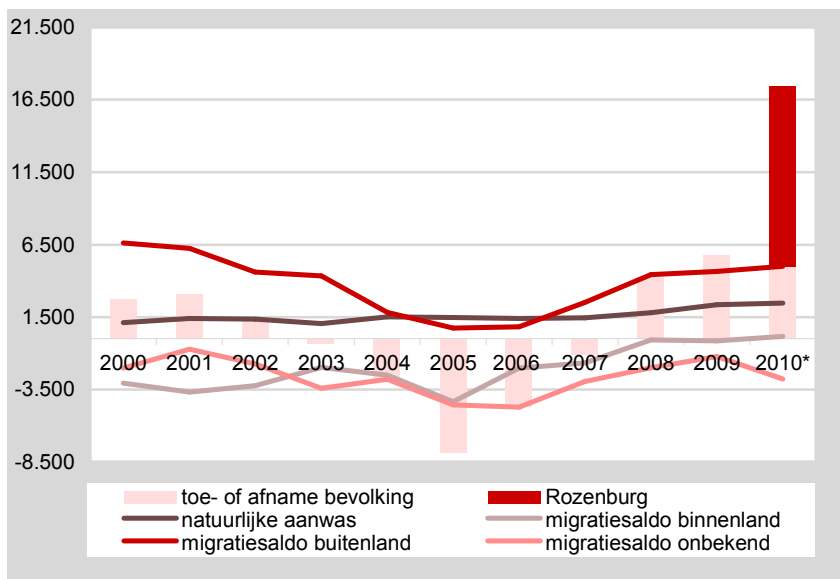
Om snel te kunnen overzien wat er in de grafiek staat, is gebruik gemaakt van diverse kleurstellingen. Vaak worden gegevens van de vier grote steden in een grafiek naast elkaar gepresenteerd. Hiervoor worden de kleuren oranje en blauw gebruikt. Rotterdam is daarbij steeds oranje.

Indien er diverse jaren worden weergegeven dan worden groen- en geeltinten gebruikt. De donkergroene kleuren betreffen steeds het meest recente jaar.

In de overige grafieken worden diverse roodtinten gebruikt.

2 Rotterdam in het algemeen

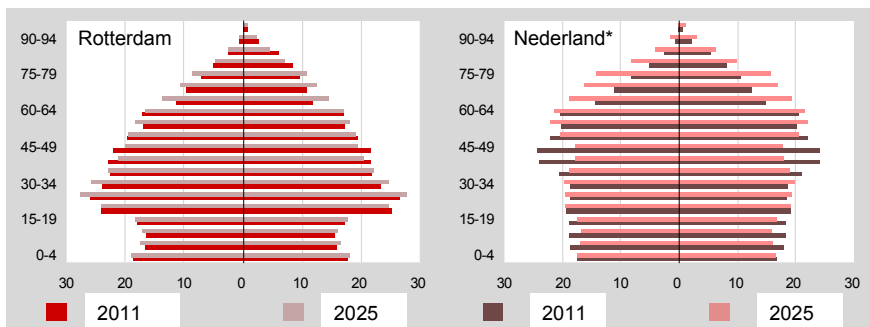
Figuur 2-1 Bevolkingstoename en -afname in Rotterdam*

Bron: GBA, bewerking COS * De toevoeging van Rozenburg is niet meegerekend in de toename van de bevolking.

De Rotterdamse bevolking is voor het derde achtereenvolgende jaar gegroeid. Begin 2011 wonen er 610 duizend personen in Rotterdam. De groei door migratie en natuurlijke aanwas is minder groot dan in het voorgaande jaar. Door de toevoeging van Rozenburg is de bevolking met 12.500 inwoners toegenomen.

Figuur 2-2 Bevolkingsontwikkeling 2011-2025

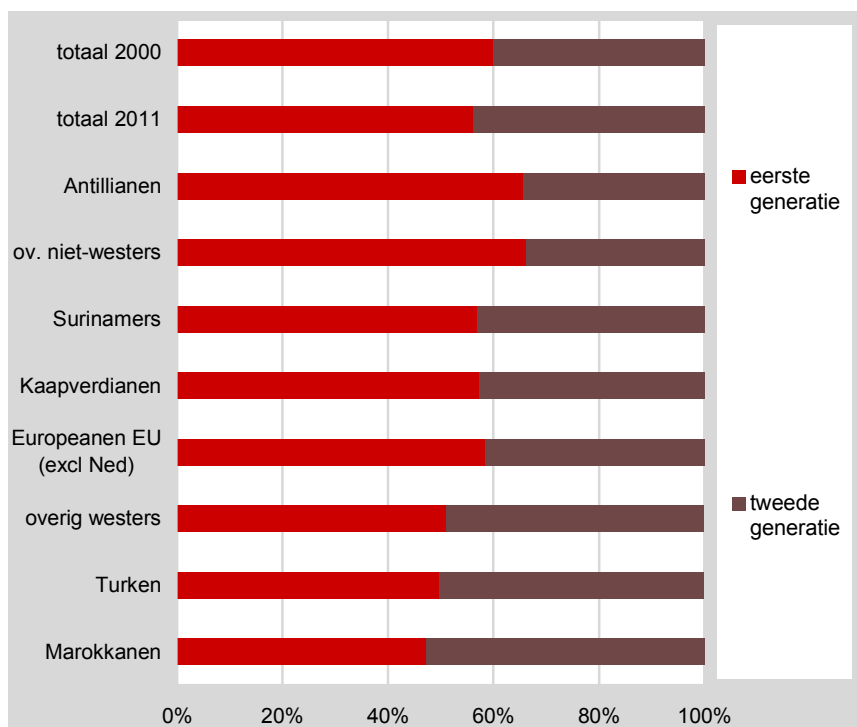
Bron: GBA (COS) en CBS, * Voor een goede vergelijking van de leeftijdsverdelingen is de bevolkingspiramide van Nederland per geslacht gewogen naar de totale geprognoseerde bevolking per geslacht van Rotterdam. Rozenburg is in de prognose van Rotterdam opgenomen.

Ten opzichte van de landelijke ontwikkelingen blijft de Rotterdamse bevolking jong.

De grijze druk in Rotterdam is en blijft lager dan landelijk. In 2011 zijn er voor elke 65-plusser in Rotterdam 4,5 personen in de leeftijdsgroep 20 tot en met 64 jaar, in 2025 zijn dit er 4,2. Landelijk neemt dit aantal sterker af, namelijk van 3,9 naar 2,6 personen voor elke 65-plusser.

De verwachting is dat de Rotterdamse bevolking tot 2025 groeit met 2,0 procent, landelijk is dit 4,5 procent.

Figuur 2-3 Etnische groepen naar generatie, totaal in 2000 en 2011

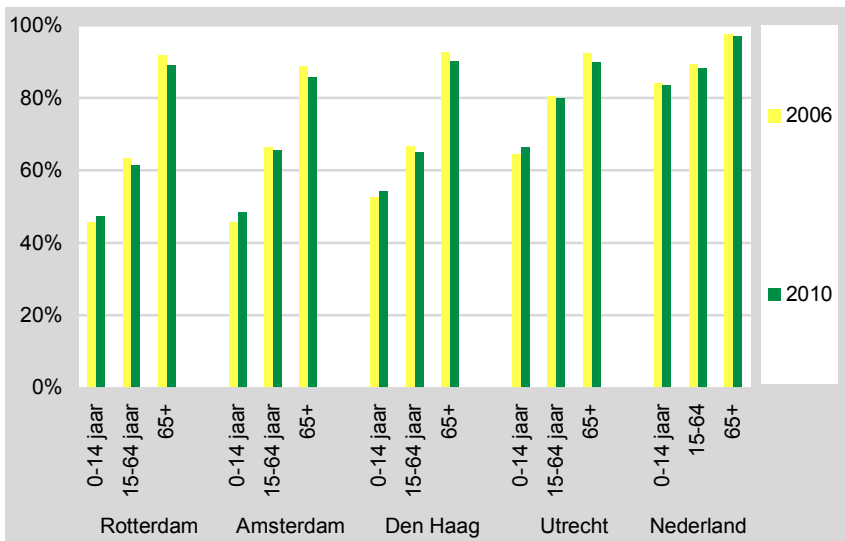

Bron: GBA, bewerking COS

In 2000 behoorde 60 procent van de allochtonen tot de eerste generatie, in 2011 is dit 56 procent. Binnen de etnische groepen varieert het aandeel eerste generatie van de helft tot tweederde deel in 2011.

De Bevolkingsprognose Rotterdam 2025 geeft aan dat het aandeel eerste generatie allochtonen tot 2025 niet veel verandert en ongeveer 55 procent zal zijn.

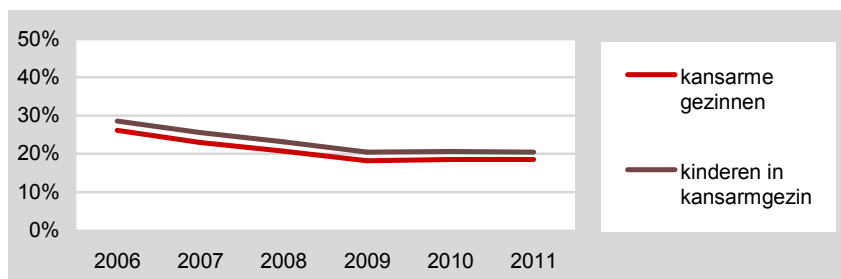
Figuur 2-4 Aandeel westerse inwoners (autochtonen en westerse allochtonen)

Bron: CBS, Statline

Onder de 65-plussers is het aandeel westersen rond de 90 procent in de grote steden en 97 procent landelijk. In de jongste leeftijdsgroep is het aandeel westersen het laagst in Rotterdam en Amsterdam. Het aandeel westerse inwoners zal de komende jaren dalen, met name in de grootste steden.

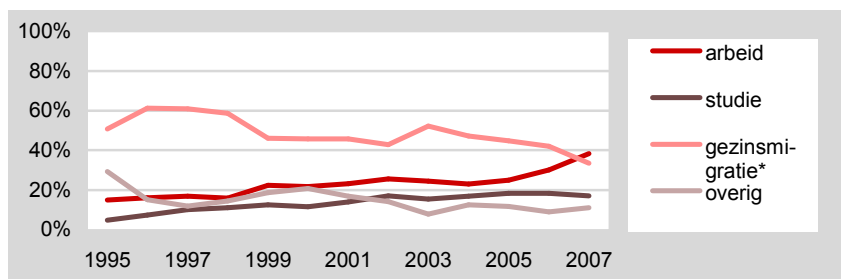
Figuur 2-5 Ontwikkeling van kansarme gezinnen* en aandeel kinderen onder de 18 jaar wonend in een kansarm gezin

Bron: GBA, bewerking COS * Een 'kansarm gezin' is gedefinieerd als een huishouden met een thuiswonend kind onder de 18 jaar waarvan tenminste één van de ouders als 'kansarm' is gedefinieerd. Een persoon wordt als 'kansarm' beschouwd als deze een niet-werkende werkzoekende is met een opleiding zonder startkwalificatie en/of met een bijstandsuitkering.

Het percentage kansarme gezinnen én het percentage kinderen dat in een kansarm gezin woont, nemen af tot 2009. Hierna blijven de percentages vrijwel gelijk.

Figuur 2-6 Migratiemotieven van immigranten in Rotterdam

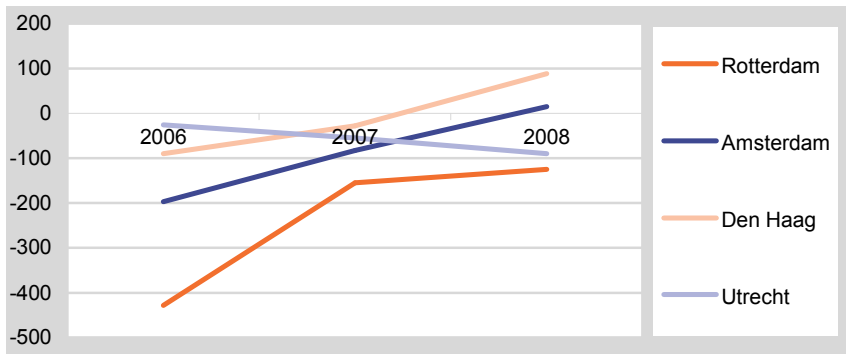

Bron: CBS * Gezinsmigratie bestaat uit gezinshereniging en -vorming

Immigratie naar Rotterdam vanwege werk is in betekenis toegenomen, de gezinsmigratie afgenomen. Het CBS¹ verwacht dat de immigratie vanwege werk structureel groter wordt. De te verwachten arbeidsmigranten komen vooral uit Europese landen en uit Azië.

¹ Bevolkingstrends, Jaargang 57 – 1^e kwartaal 2009 en 2011, CBS

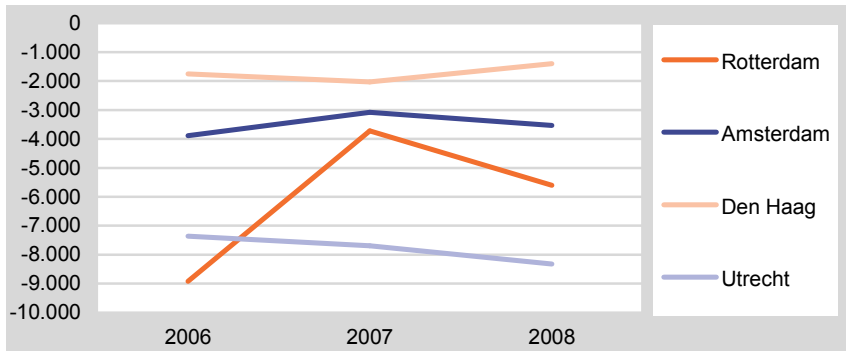
Figuur 2-7 Inkomenssaldo vestiging en vertrek (in mln €)

Bron: CBS, Sociaal Statistisch Bestand

Het inkomenssaldo van vestiging en vertrek is voor Rotterdam negatief en lager dan voor de drie andere grote steden. Het verschil is in de periode 2006-2008 kleiner geworden. Van invloed is krimp en groei van de bevolking. In 2006 groeit alleen Utrecht, in 2007 neemt alleen in Rotterdam de bevolking af. In de jaren daarna groeien alle vier de steden. Het inkomen van de bevolking dat blijft wonen in de stad stijgt waardoor het verlies van inkomen wordt gecompenseerd.

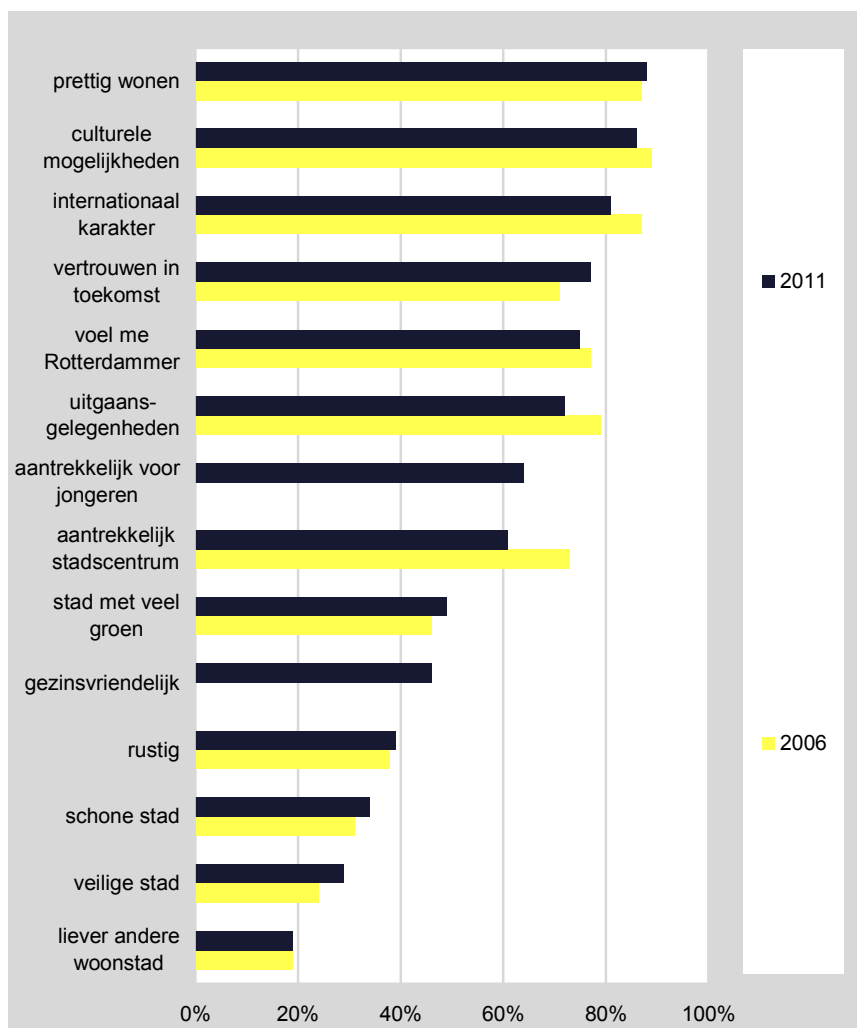
Figuur 2-8 Gemiddeld bruto-inkomen: saldo vestigers en vertrekkers (in €)

Bron: CBS, Sociaal Statistisch Bestand

Het verschil in gemiddeld bruto-inkomen van vestigers en vertrekkers is in Rotterdam in 2006 het grootst en in 2007 het kleinst.

Figuur 2-9 Imago van Rotterdam

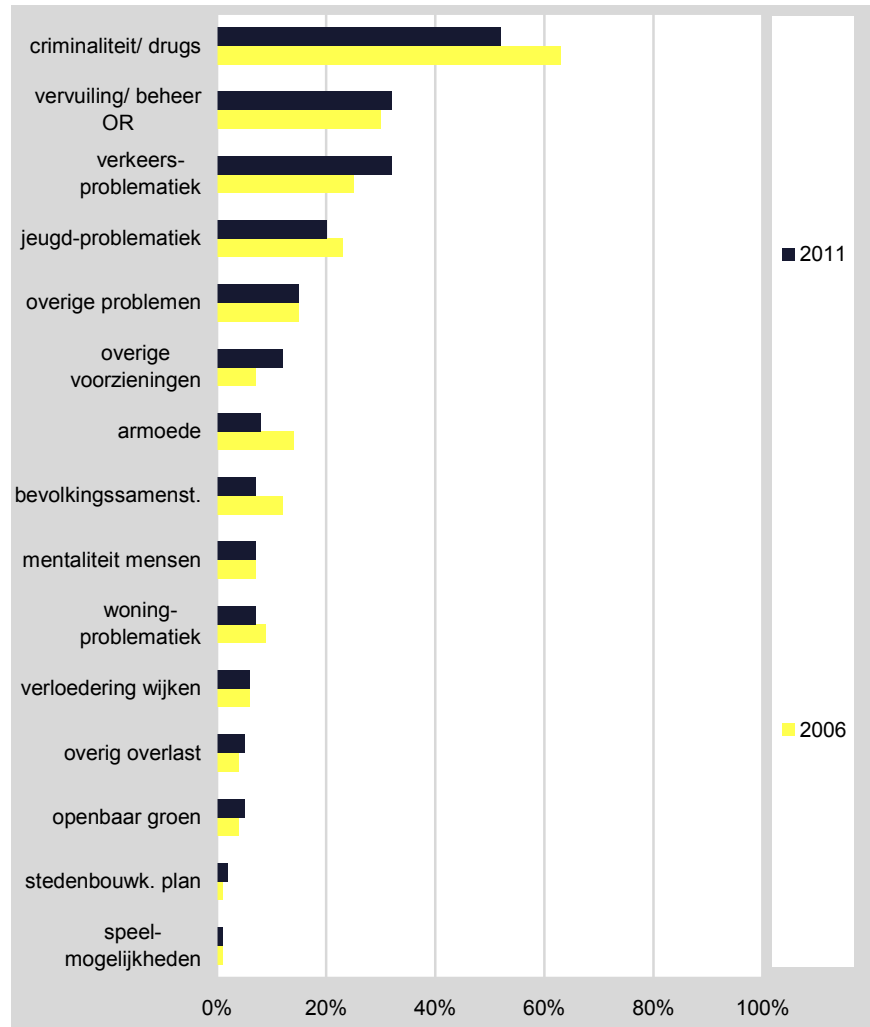

Bron: Omnibusenquête

Het imago van Rotterdam verschuift in de beleving van haar bewoners enigszins van het grootstedelijke karakter van de stad naar een rustige, meer gemoedelijke stad. Meer waardering is er voor de stad met veel groen, een schone stad en een veilige stad. Minder waardering is er

voor culturele mogelijkheden, internationaal karakter, uitgaansgelegenheden en vooral voor de aantrekkelijkheid van het stadscentrum.

Figuur 2-10 Belangrijkste problemen Rotterdam volgens haar bewoners

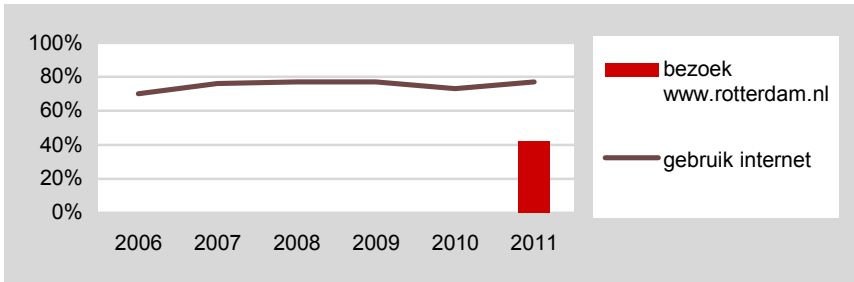

Bron: Omnibussenquête

Op verkeersproblematiek na vinden Rotterdammers dat de problemen in de stad niet zijn toegenomen. Problemen rondom criminaliteit en drugs worden nog steeds door Rotterdammers het vaakst genoemd als belangrijkste probleem van hun stad. In 2006 werd dit probleem vaker genoemd.

3 Bestuur en dienstverlening

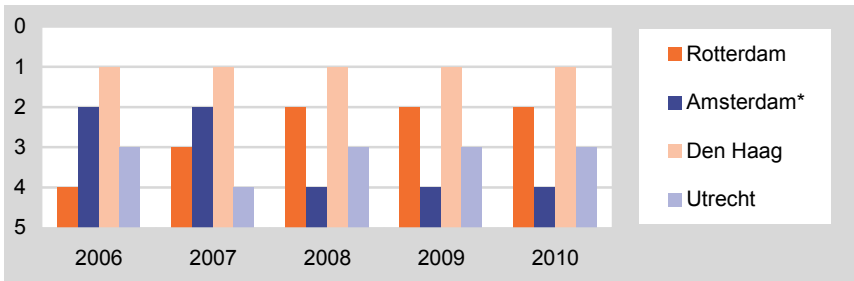
Figuur 3-1 Percentage Rotterdammers dat internet gebruikt en bezoek www.rotterdam.nl

Bron: Omnibusenquête

Drie kwart van de Rotterdammers maakt gebruik van internet. Alleen in 2006 was dit iets lager. Onder Amsterdammers is dit negen van de tien van de inwoners.² Twee op de vijf Rotterdammers bezoekt de website van de gemeente Rotterdam.

Figuur 3-2 Digitale loketten: score G4-gemeenten ten opzichte van elkaar

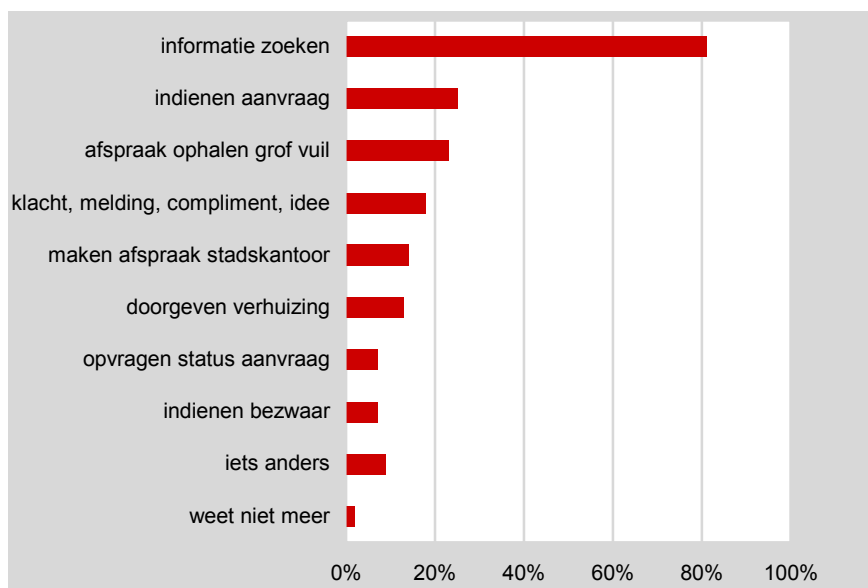
Bron: Ernst & Young, Benchmark digitale dienstverlening

* Amsterdam (best scorende stadsdeel)

Bij de benchmark van digitale dienstverlening staat Rotterdam sinds 2008 op de tweede plek wanneer de vier grote gemeenten worden vergeleken.

² De Amsterdamse burgermonitor, OenS, gemeente Amsterdam

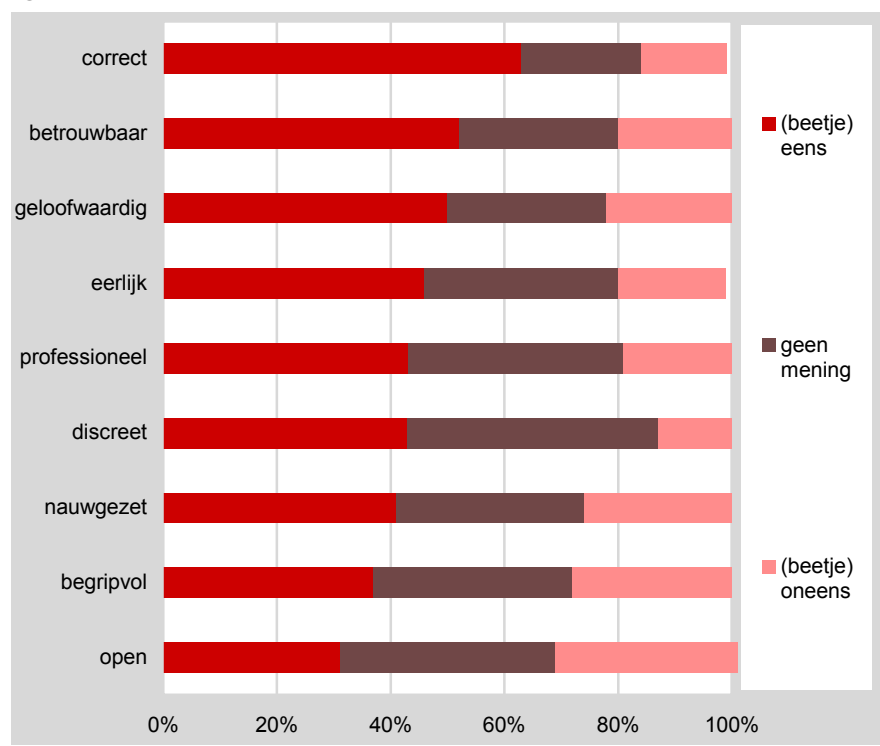
Figuur 3-3 Gebruik dienstverlening via www.rotterdam.nl, 2011

Bron: Omnibusenquête

Op de website van de gemeente Rotterdam wordt vooral naar informatie gezocht.

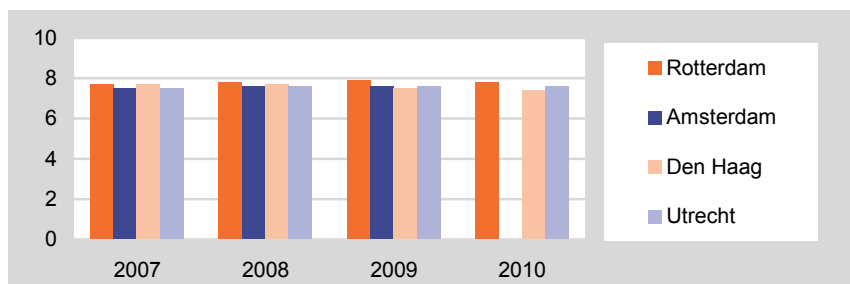
Figuur 3-4   Beeld van Rotterdammers over Rotterdamse ambtenaren, 2011

Bron: Omnibussenquête

De helft tot tweederde van de Rotterdammers vindt de ambtenaren van de gemeente Rotterdam eerlijk, geloofwaardig, betrouwbaar en correct. Minder goed worden openheid, begripvol en nauwgezet beoordeeld.

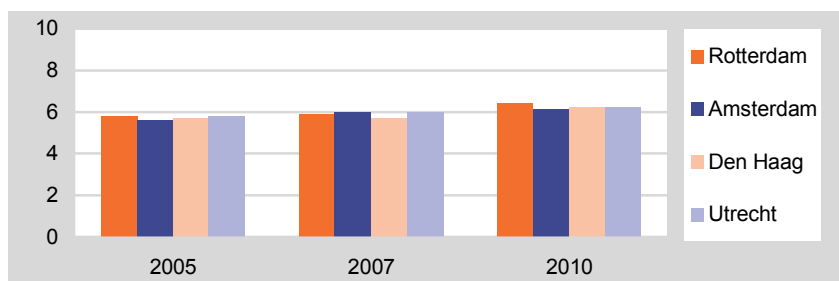
Figuur 3-5 Oordeel burger over kwaliteit dienstverlening gemeente: waardering aan de publieksbalie

Bron: Quint Result Onderzoek en Advies

De kwaliteit van de dienstverlening aan de publieksbalie wordt in Rotterdam vanaf 2008 iets beter beoordeeld dan in de andere grote steden.

Figuur 3-6 Oordeel ondernemers over dienstverlening van de gemeente

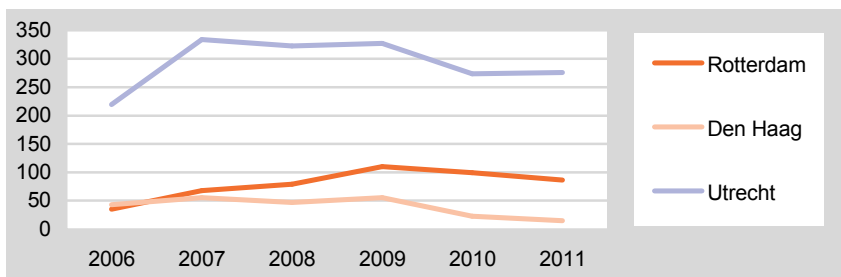

Bron: Benchmark gemeentelijk ondernemersklimaat

De dienstverlening van de gemeente wordt door ondernemers in Rotterdam hoger gewaardeerd dan in de drie andere grote steden. Het oordeel van Rotterdamse ondernemers is ten opzichte van 2007 verbeterd.

4 Algemene middelen

Figuur 4-1 Rangorde G4-Gemeenten* woonlastendruk voor meerpersoonshuishoudens (1=laagst)

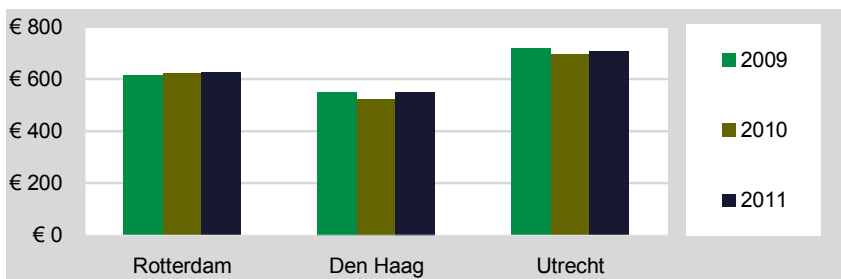
Bron: Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO)

* Voor Amsterdam zijn alleen gegevens over de stadsdelen bekend.

* Rotterdam is exclusief Rozenburg.

In 2011 behoort Rotterdam tot de honderd gemeenten met de laagste woonlastendruk voor meerpersoonshuishoudens. In 2011 is de lastendruk net als het jaar daarvoor ten opzichte van andere gemeenten gedaald. Rozenburg³ staat op de 14de plek en scoort ruim onder Rotterdam.

Figuur 4-2 Lokale lasten voor burgers met koopwoning

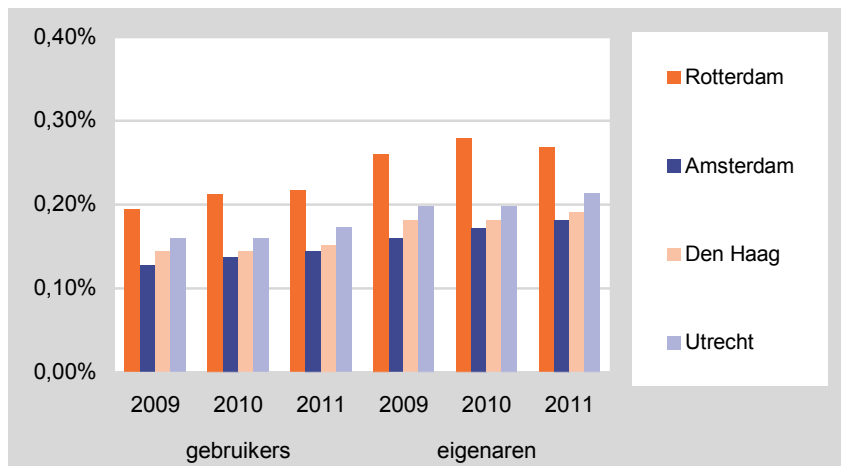

Bron: Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO)

³ Rozenburg wordt apart vermeld in de Atlas voor lokale lasten omdat de tarieven in 2011 nog verschillen van die in Rotterdam.

De lokale lasten voor burgers met een koopwoning zijn ten opzichte van vorig jaar in Rotterdam licht gestegen, in Den Haag en Utrecht is de stijging groter. In Rotterdam zijn deze lasten lager dan in Utrecht en hoger dan in Den Haag.

Figuur 4-3 OZB-percentages voor niet-woningen

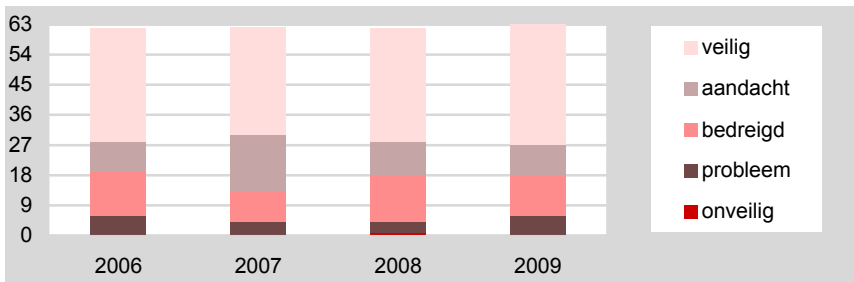
Bron: Websites van de gemeenten

* Sinds 2009 wordt de OZB berekend door een percentage over de WOZ-waarde van een onroerende zaak te nemen.

De OZB-percentages waarmee de Onroerende-zaakbelasting (OZB) wordt berekend op niet-woningen, is in Rotterdam steeds hoger dan in de andere gemeenten.

5 Veiligheid

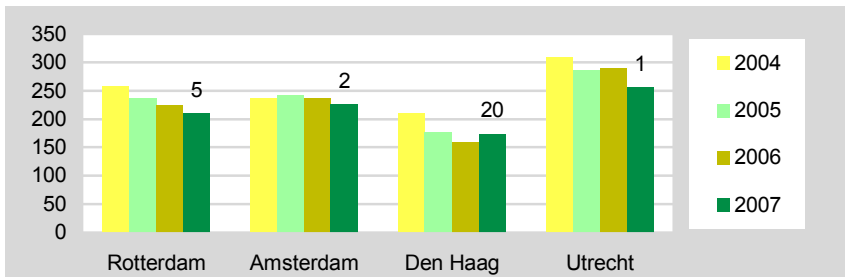
Figuur 5-1 Aantal wijken naar categorie volgens de veiligheidsindex

Bron: Directie Veiligheid

In 2009 is er geen onveilige wijk meer in Rotterdam, wel 6 wijken waar veiligheid een probleem is. De veiligheidsindex is vergeleken met 2008 een tiende gestegen, van 7,2 naar 7,3.

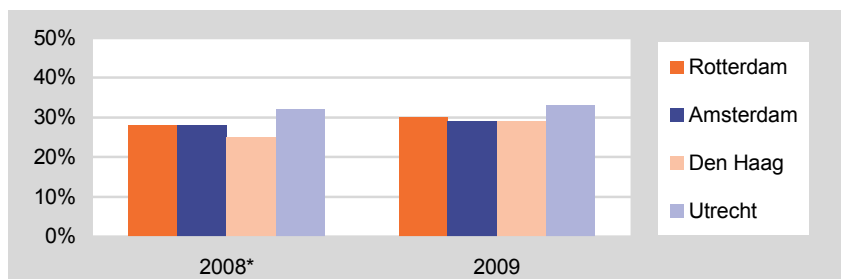
Figuur 5-2 Totaalscore op gemeentelijke veiligheidsindex (GVI) en rangorde in landelijke lijst

Bron: Politie & Wetenschap

De score van Rotterdam op de gemeentelijke veiligheidsindex (GVI) is in de periode 2004 – 2007 gedaald: dat betekent dat de veiligheid is verbeterd. In de rangorde van 250.000 plus gemeenten staat Utrecht bovenaan met de meeste delicten, Amsterdam op de tweede plek en Rotterdam vijfde.

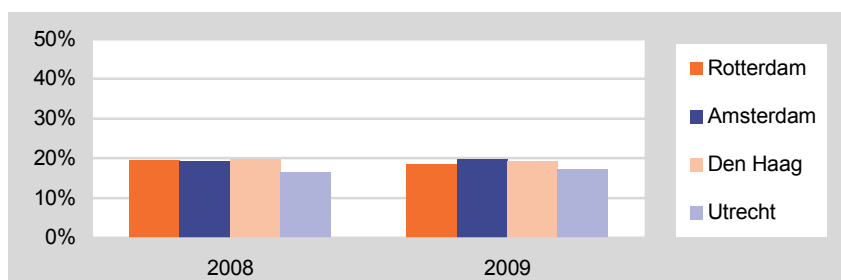
Figuur 5-3 Percentage bewoners dat zich (wel eens) onveilig voelt in de eigen woonbuurt

Bron: Veiligheidsenquêtes van de vier grote gemeenten, * Den Haag gemeten in 2007

Minder dan een derde van de Rotterdammers voelt zich (wel eens) onveilig in de eigen woonomgeving. Alleen in Utrecht is dit percentage iets hoger.

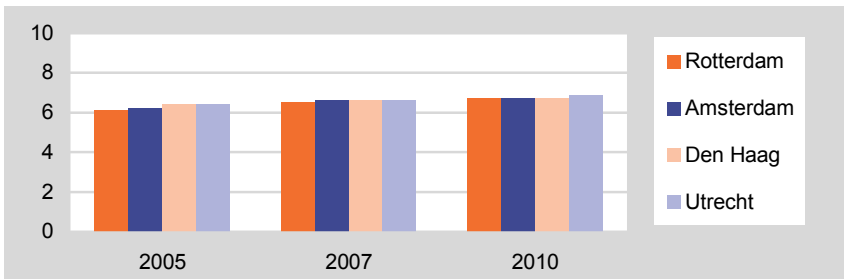
Figuur 5-4 Percentage bewoners dat zegt dat overlast van jongeren vaak voorkomt in de woonbuurt

Bron: Veiligheidsenquête CBS

Een vijfde deel van de Rotterdammers geeft net als in Amsterdam en Den Haag aan dat overlast van jongeren een vaak voorkomend probleem is in de eigen woonbuurt.

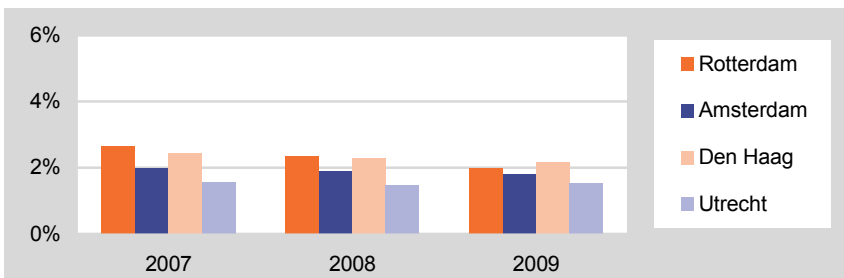
Figuur 5-5 Rapportcijfer veiligheid van ondernemers

Bron: Benchmark Gemeentelijk Ondernemersklimaat

Het rapportcijfer dat ondernemers geven voor veiligheid is in 2010 in alle vier de grote steden hoger dan in 2005. De Rotterdamse ondernemers geven in 2010 een gelijk rapportcijfer als de Amsterdamse en Haagse ondernemers. In Utrecht is het cijfer iets hoger.

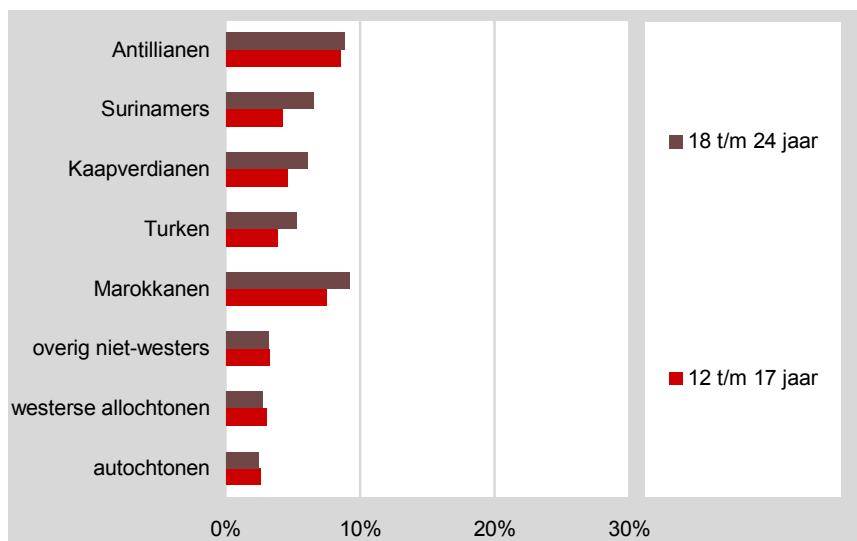
Figuur 5-6 Percentage verdachten 25 jaar en ouder

Bron: HKS, bewerkt door KLPD/DNRI

Rotterdam heeft het op één na hoogste percentage volwassen verdachten van de vier grote steden. Het Rotterdams percentage is in vergelijking met 2007 én 2008 lager.

Figuur 5-7 Percentage verdachten per leeftijdsgroep, 2009

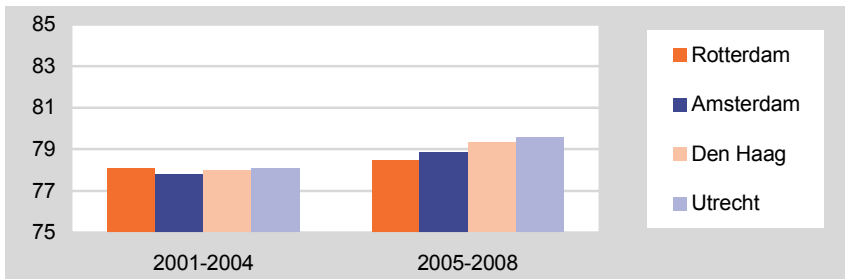
Bron: Antilliaanse en Marokkaanse Rotterdammers 2010, oorspronkelijk HKS, politie Rotterdam Rijnmond, bewerking RISBO

Analyse van Rotterdamse jongeren die in het jaar 2009 verdacht waren van betrokkenheid bij criminaliteit laat zien dat het percentage verdachten onder Antilliaanse en Marokkaanse jongeren hoger is dan onder de andere etnische groepen.

In de onderzoeken van het RISBO komt naar voren dat het wel of niet als verdachte geregistreerd zijn, samenhangt met etniciteit, schoolverzuim, voortijdig schoolverlaten en uitkeringsafhankelijkheid. Gewezen wordt op de relatieve beperkte verklaringskracht van deze factoren. De sterkste verklaringskracht gaat uit van het al dan niet hebben van een crimineel verleden. Ook moet de verklaring worden gezocht bij andere factoren zoals de gezinssituatie, problemen in de opvoeding, psychosociale problemen en dergelijke.

6 Volksgezondheid en zorg

Figuur 6-1 Levensverwachting

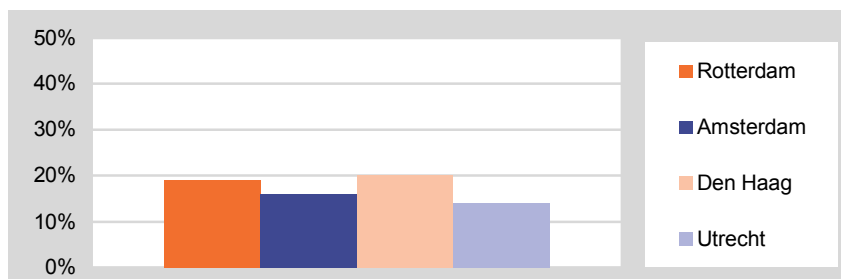
Bron: CBS, bewerkt door RIVM

De levensverwachting is in de steden Rotterdam en Amsterdam lager dan in Den Haag en Utrecht en is in Rotterdam minder gestegen dan in de andere drie grote steden. Hogere levensverwachtingen worden gevonden in de regio's rond de grote steden.

Uit onderzoek van het ErasmusMC¹ blijkt dat de lagere levensverwachting van Rotterdammers ten opzichte van het landelijke vooral toe te schrijven is aan verschillen in opleidingsniveau en inkomen, ongezonde leefstijl (roken, alcohol, overgewicht) en de luchtkwaliteit die in Rotterdam slechter is.

¹ Schatting van de potentiële effecten van primaire preventieve interventies op de gezondheid van de Rotterdamse bevolking. Het GIDS modelleringsproject, Erasmus MC, Rotterdam / University of Queensland, Australia.

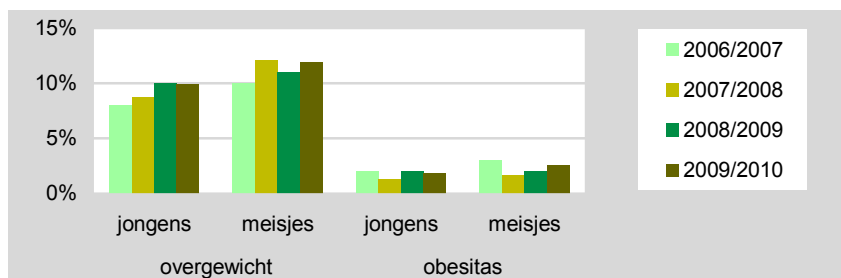
Figuur 6-2 Percentage bewoners dat de eigen gezondheid als matig of slecht ervaart, 2008

Bron: Gezondheidsenquêtes GGD's van de vier grote gemeenten (G4, op gezondheid uitgemeten, GGD's van de vier grote gemeenten)

Het percentage bewoners dat de eigen gezondheid als matig of slecht ervaart is in Rotterdam en Den Haag iets hoger. Achtergrondkenmerken (etniciteit, opleidingsniveau, financiële situatie, etc.) verklaren het verschil in (ervaren) gezondheid.

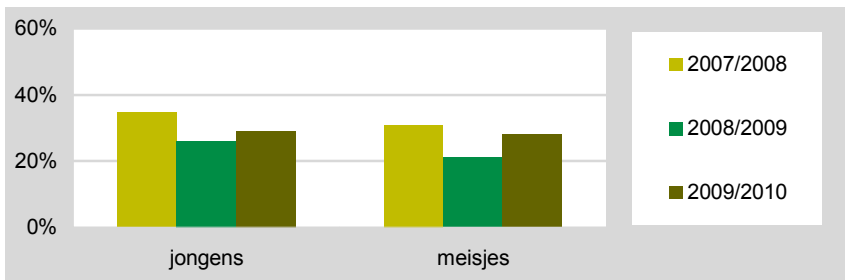
Figuur 6-3 Overgewicht bij peuters

Bron: Jeugdmonitor, GGD Rotterdam-Rijnmond

Overgewicht is sinds 2006 onder peuters iets toegenomen. Het voorkomen van obesitas is ongeveer gelijk gebleven.

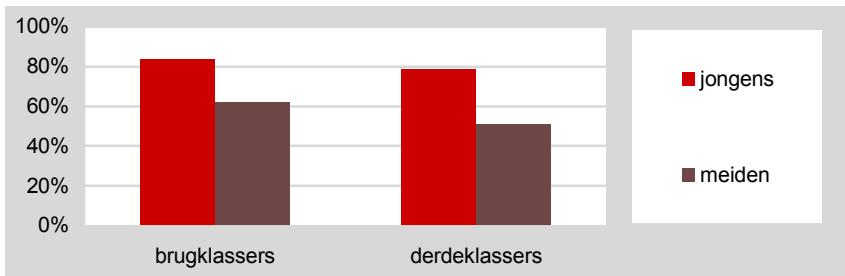
Figuur 6-4 Percentage kleuters dat minstens vijf dagen per week buiten speelt

Bron: Jeugdmonitor, GGD Rotterdam-Rijnmond

Het percentage kleuters dat veel buiten speelt, is ten opzichte van 2008/2009 iets toegenomen.

Figuur 6-5 Percentage brugklassers* en derdeklassers* dat minstens twee keer per week sport buiten schooltijd, 2009/2010

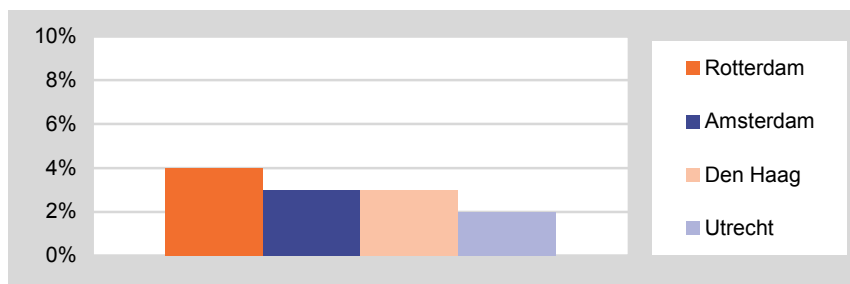

Bron: Jeugdmonitor, GGD Rotterdam-Rijnmond.

* Het betreft hier leerlingen van het VO die wonen in Rotterdam.

Het percentage jongens in de brugklas en de derde klas van het voortgezet onderwijs dat twee keer per week buiten schooltijd sport, is hoger dan onder meiden. Onder meiden neemt sportdeelname met het ouder worden sterker af dan onder jongens.

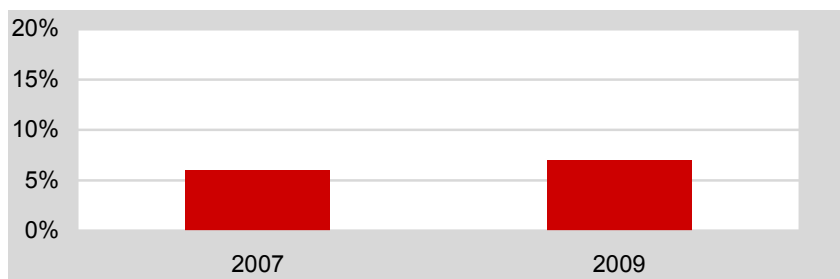
Figuur 6-6 Percentage bewoners dat de laatste vijf jaar slachtoffer is geweest van huiselijk geweld, 2008

Bron: Gezondheidsenquêtes GGD's van de vier grote gemeenten

Huiselijk geweld komt vaker voor in Rotterdam dan in de andere grote steden. Het verschil tussen Rotterdam en de andere steden wordt niet verklaard door verschillen in de achtergrondkenmerken.

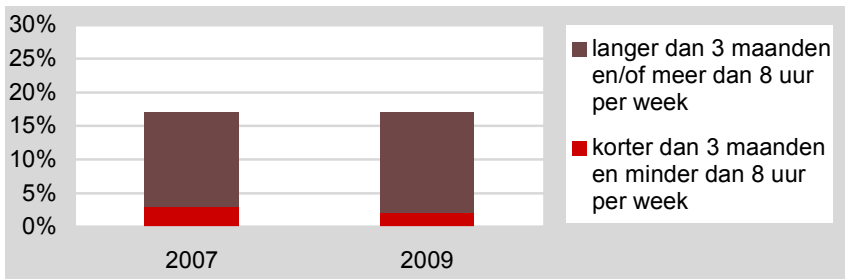
Figuur 6-7 Percentage bewoners dat vrijwilliger is in de zorg

Bron: Vrijetijdsomnibus, COS

Zeven procent van de Rotterdammers is vrijwilliger in de zorg.

Figuur 6-8 Aandeel mantelzorgers: een schatting

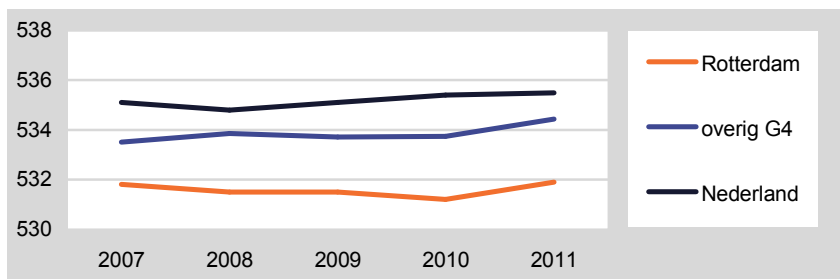

Bron: Mantelzorgers in Rotterdam, 2010, COS

Het aandeel Rotterdammers dat mantelzorg verleent, is 17 procent. Het grootste deel van de mantelzorgers doet dit langer dan 3 maanden en/of meer dan 8 uur per week.

7 Onderwijs

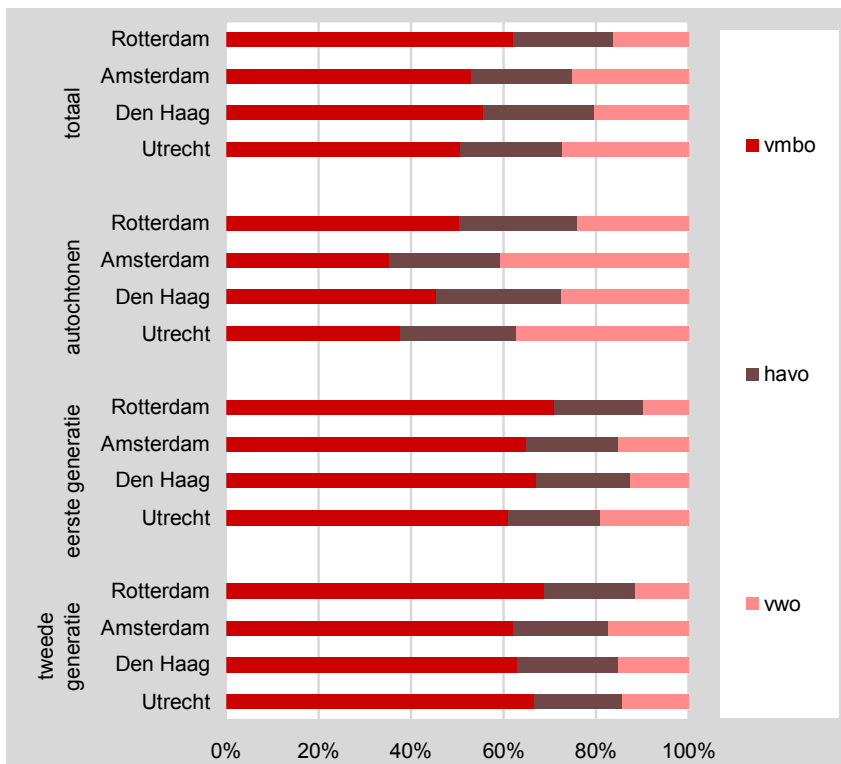
Figuur 7-1 Cito-eindtoets basisschool

Bron: Cito, bewerking COS

De gemiddelde Cito-score van de Rotterdamse basisschoolleerlingen is lager dan gemiddeld in de overige G4 en lager dan in Nederland. De score is in 2011 hoger dan in 2010. Het Rotterdamse gemiddelde past ongeveer bij het schooladvies vmbo gemengde / theoretische leerweg. De gemiddelde score van de overige G4 en van Nederland past bij een iets hoger advies, namelijk gemengde / theoretische leerweg / havo.

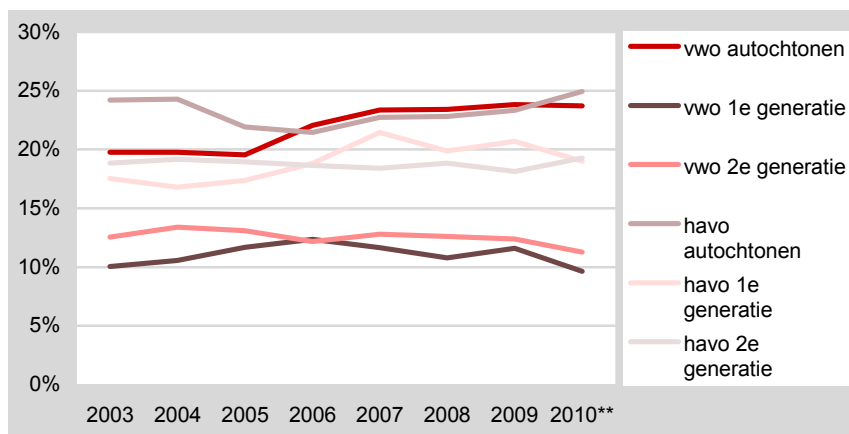
Figuur 7-2 Deelnamepercentages* naar havo en vwo (3de en 4de leerjaar), 2010/2011**

Bron: CBS, Statline, *percentages van de leerlingen 3de en 4de leerjaar VO ** voorlopige cijfers

De havo-deelname in Rotterdam komt overeen met die in Amsterdam. De deelname van Rotterdamse jongeren op het vwo is vooral onder autochtonen lager dan in de andere steden.

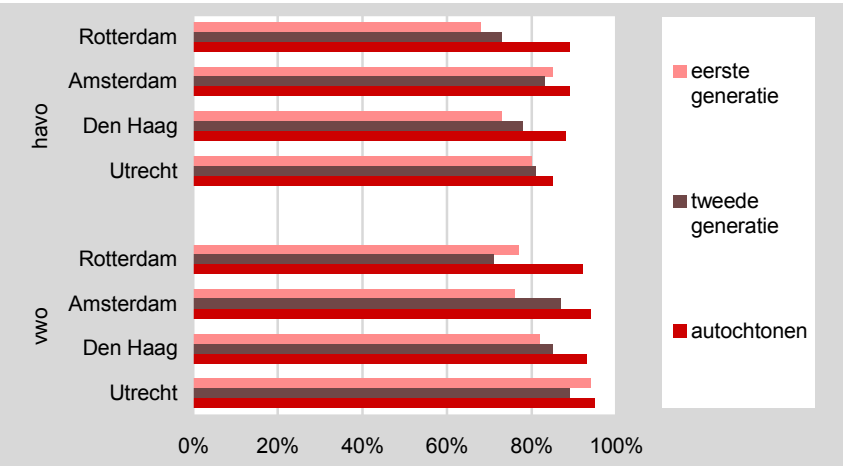
Figuur 7-3 Deelnamepercentages* naar havo en vwo (3de en 4de leerjaar)

Bron: CBS, Statline, *percentages van de leerlingen 3de en 4de leerjaar VO ** voorlopige cijfers

De havo- en vwo-deelname is het hoogst onder autochtone jongeren. Onder hen is de vwo-deelname gestegen. Onder de eerste generatie allochtonen is de deelname op de havo iets gestegen.

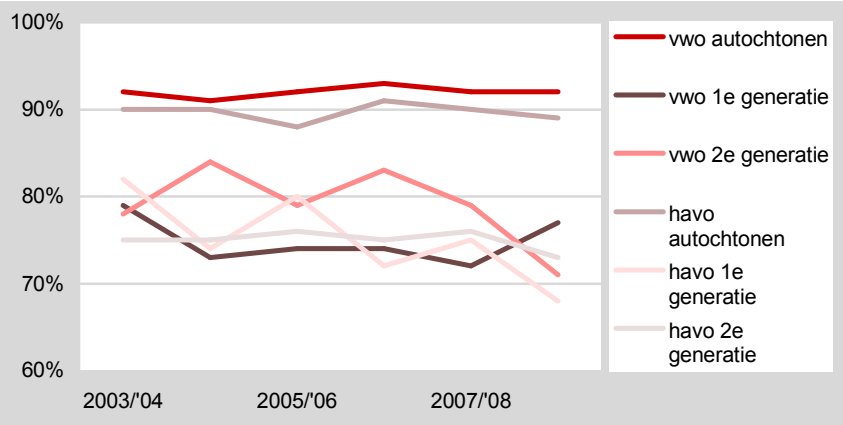
Figuur 7-4 Slaagpercentages naar havo en vwo, 2008/2009*

Bron: CBS, Statline, *voorlopige cijfers

De slaagpercentages vwo en havo van de eerste en tweede generatie Rotterdamse allochtonen zijn lager dan in de andere grote steden.

Figuur 7-5 Slaagpercentage naar havo en vwo

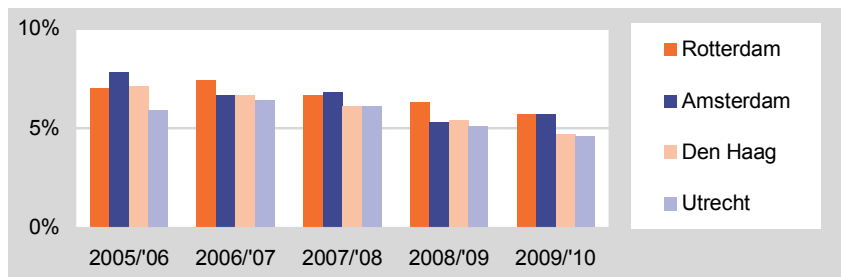

Bron: CBS, Statline

De slaagpercentages vwo en havo zijn in Rotterdam het laagst onder

autochtonen. Onder de 2de generatie allochtonen daalt het percentage geslaagden vwo.

Figuur 7-6 Percentage nieuwe voortijdig schoolverlaters (VSV-ers) jonger dan 23 jaar

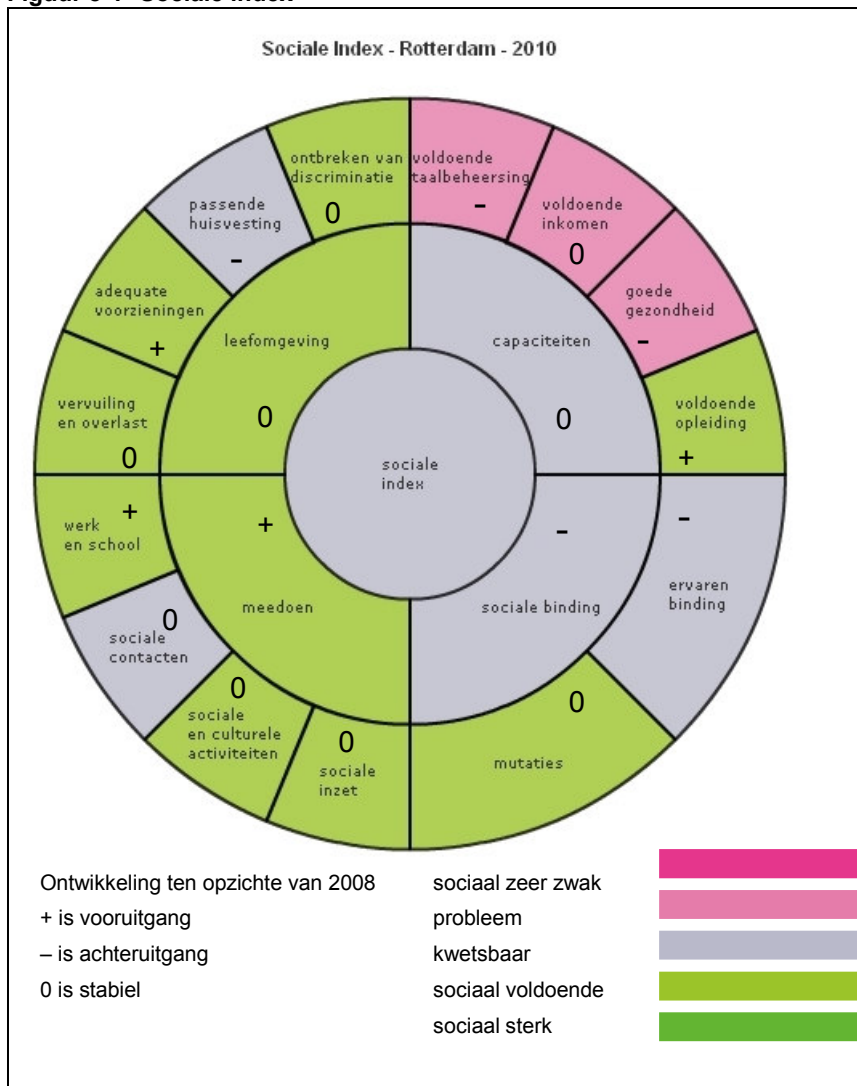

Bron: OCW, VSV-verkenner

In de periode 2005/2006 tot en met 2009/2010 is het percentage nieuwe voortijdig schoolverlaters in alle vier de grote steden gedaald. In Rotterdam en in Amsterdam is het percentage hoger dan in de twee andere steden in het schooljaar 2009/2010.

8 Participatie

Figuur 8-1 Sociale index

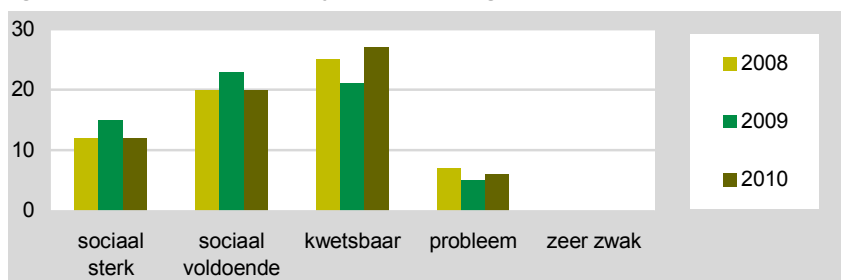

Bron: Sociale Index, COS

De Sociale Index is in 2010 even hoog als in 2008, namelijk 5,8. In 2009 scoorde Rotterdam op stedelijk niveau nog een 6,0 op de Sociale Index. Zoals was voorspeld in de Sociale Index 2009, is de economische crisis zichtbaar in de uitkomsten van de Sociale Index 2010. Geconstateerd kan worden dat de Rotterdammers in 2010 minder positief hebben geantwoord op beleevingsvragen zoals “Kunt u rondkomen van uw inkomen?” en “Bent u tevreden met uw woning?” dan in 2009. De objectieve gegevens (registraties) zijn voor het merendeel gelijk/stabiel gebleven ten opzichte van 2009 en 2008. Op het aspect Meedoen is ten opzichte van 2008 vooruitgang geboekt, mede door toedoen van de stijging op het thema Werk en School. In 2009 is het aspect Meedoen van “kwetsbaar” naar “sociaal voldoende” gegaan en is dat in 2010 gebleven. Een geringe achteruitgang in 2010 ten opzichte van 2009 is te zien bij het aspect Sociale Binding, vooral door het thema *ervaren* binding. Er is hierbij overigens wel sprake van een overgang van sociaal voldoende naar kwetsbaar.

De aspecten Leefomgeving en Capaciteiten blijven in dezelfde categorie als in 2008 en 2009, respectievelijk “sociaal voldoende” en “kwetsbaar”. Bij het aspect Leefomgeving ontwikkelt adequate voorzieningen zich positief en passende huisvesting vertoont een geringe daling. Bij het aspect Capaciteiten zien we bij de thema’s voldoende taalbeheersing en goede gezondheid een lichte daling.

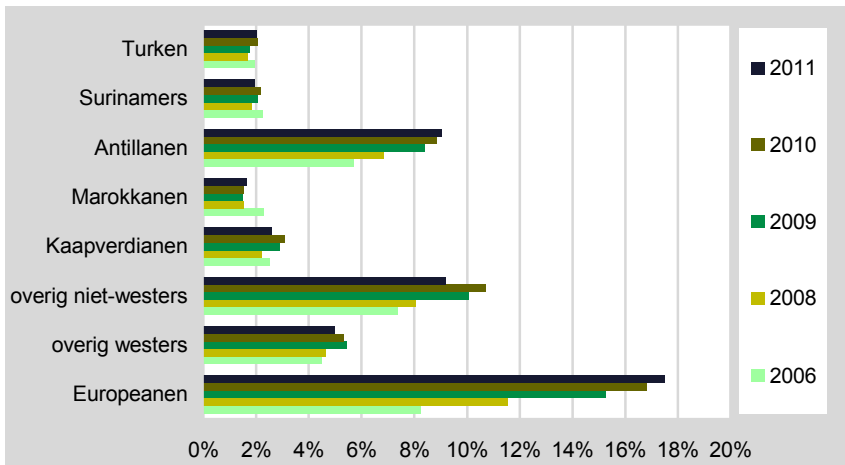
Figuur 8-2 Sociale index: wijken naar categorie

Bron: Sociale Index, COS

In 2010 zijn 32 van de 65 wijken “sociaal voldoende” of “sociaal sterk”. Dit aantal is even hoog als in 2008, maar 6 minder dan in 2009. Wel blijven de wijken waar de afgelopen bestuursperiode op gefocust is, stabiel.

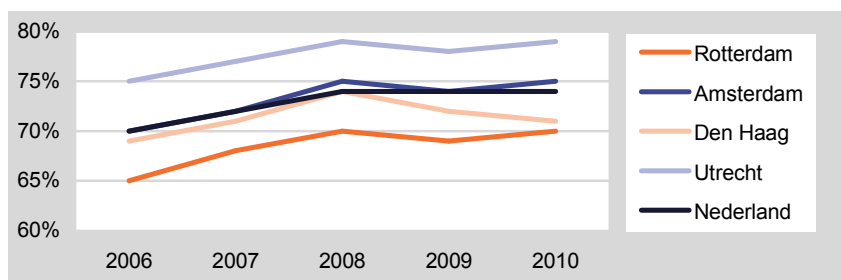
Figuur 8-3 Nieuwkomers (korter dan twee jaar in Nederland) als percentage van de bevolking naar etnische groep

Bron: GBA, COS

Het aandeel nieuwkomers neemt toe onder Antillianen en onder degenen afkomstig uit de Europese Unie (exclusief Nederland). Onder overig niet-westersen neemt het laatste jaar het aandeel nieuwkomers af. In de periode 2003 tot en met 2008 waren er gemiddeld zevenenhalfduizend immigranten per jaar. Verwacht wordt dat dit toeneemt naar achtenhalfduizend in de periode 2009 tot 2025. In 2009 waren dit er negenenhalfduizend, in 2010 bijna tienduizend.

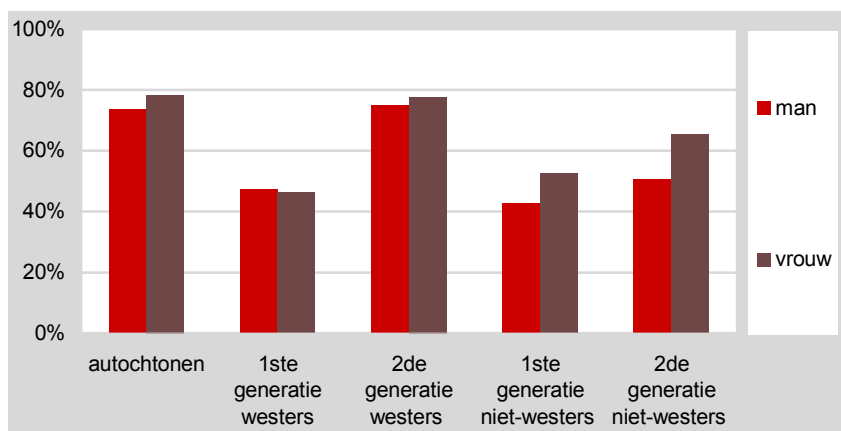
Figuur 8-4 Netto-participatiegraad in de leeftijdsgroep 25 t/m 64 jaar*

Bron: Enquête Beroepsbevolking, CBS, bewerking COS, * gemiddeld over het jaar

Het aandeel werkenden in de leeftijdsgroep 25 tot en met 64 jaar is in Rotterdam lager dan in de andere grote steden en Nederland.

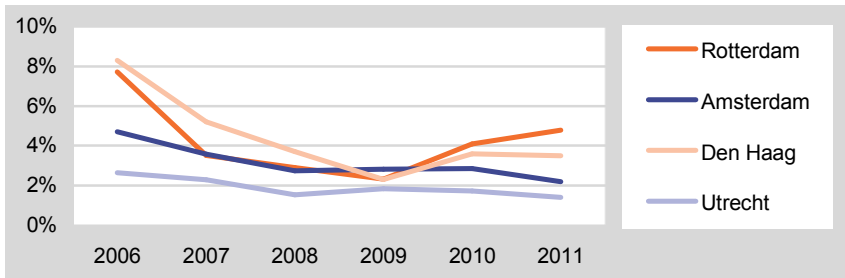
Figuur 8-5 Percentage jongeren 21 en 22 jaar met een startkwalificatie, 2010

Bron: Onderwijspositie, JOS/COS

Het percentage autochtone jongeren en westerse jongeren van de tweede generatie met een startkwalificatie is hoger dan bij de andere groepen. Vrouwen hebben vaker een startkwalificatie dan mannen.

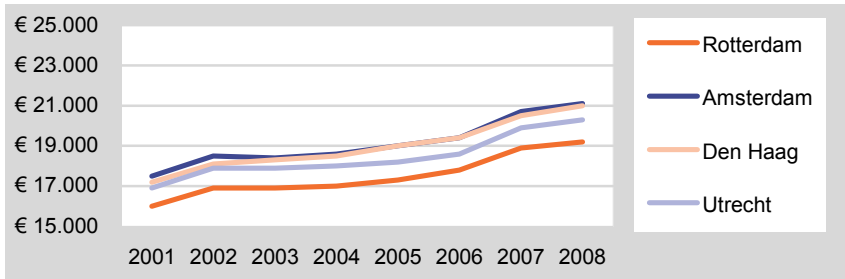
Figuur 8-6 Percentage jongeren 21 en 22 jaar ingeschreven als niet-werkende werkzoekende

Bron: UWV-Werkbedrijf en GBA, OenS-afdelingen grote gemeenten

Het percentage werkzoekende Rotterdamse jongeren is de laatste twee jaar gestegen. In 2011 heeft 29 procent van deze jongeren een uitkering via SoZaWe, in 2010 was dit 20 procent.

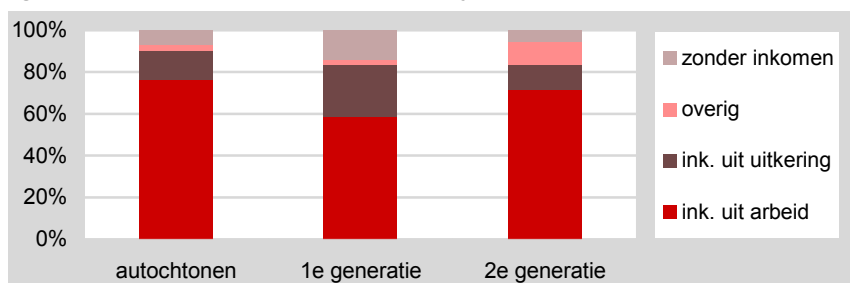
Figuur 8-7 Ontwikkeling persoonlijk besteedbaar inkomen

Bron: Regionaal Inkomensonderzoek, CBS, bewerking COS

Het gemiddelde persoonlijk besteedbaar inkomen is in Rotterdam lager dan in de andere grote steden. Het verschil is in de periode 2001-2008 enigszins groter geworden.

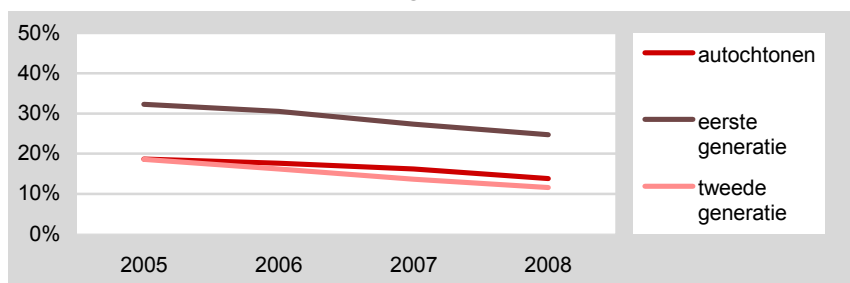
Figuur 8-8 Aandeel personen (23 t/m 64 jaar) naar inkomenssituatie, 2008

Bron: Regionaal Inkomensonderzoek, CBS, bewerking COS

Het aandeel personen met inkomen uit arbeid is het laagst binnen de eerste generatie allochtonen en het aandeel met inkomen uit uitkering het hoogst.

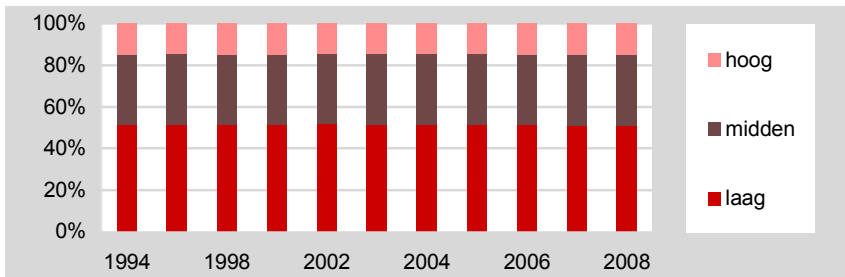
Figuur 8-9 Ontwikkeling aandeel personen (23 tot en met 64 jaar) met een inkomen uit een uitkering

Bron: Regionaal Inkomensonderzoek, CBS, bewerking COS

Het aandeel personen met inkomen uit uitkering is gedaald. Sinds 2006 is het percentage autochtonen met inkomen uit uitkering iets hoger dan bij de tweede generatie allochtonen. Hierbij speelt de gemiddelde jongere leeftijd van de tweede generatie een rol. De tweede generatie allochtonen is in 2008 - in de leeftijdsgroep 23 tot en met 64 jaar – gemiddeld 34 jaar, de autochtonen 44 jaar, de eerste generatie 41 jaar.

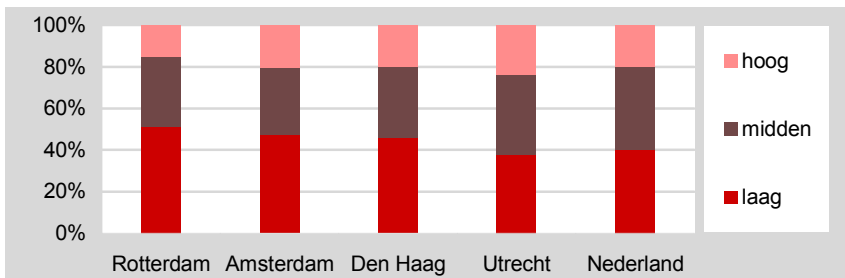
Figuur 8-10 Gestandaardiseerd huishoudinkomen* in Rotterdam

Bron: Regionaal Inkomensonderzoek, CBS, * verdeling in klassen laag, midden en hoog op basis van de verdeling van alle Nederlandse gestandaardiseerde huishoudinkomens naar 40 procent laag, 40 procent midden en 20 procent hoog.

Het aandeel huishoudens met een hoog, midden of laag inkomen is vanaf 1994 tot en met 2008 onveranderd.

Figuur 8-11 Gestandaardiseerd huishoudinkomen, 2008

Bron: Regionaal Inkomensonderzoek, CBS

Ten opzichte van de andere grote steden en Nederland kent Rotterdam een hoog aandeel huishoudens met een laag inkomen, het aandeel hoge inkomens is lager.

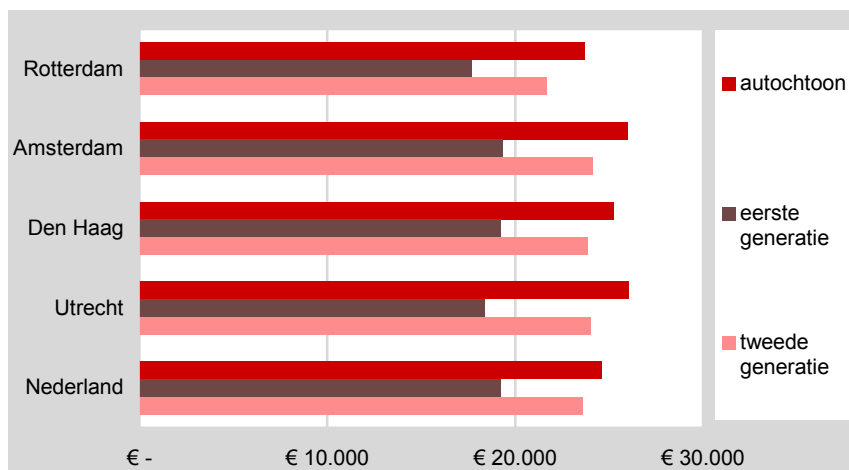
Figuur 8-12 Ontwikkeling van het gemiddeld besteedbaar (gestandaardiseerd) huishoudinkomen

Bron: Regionaal Inkomensonderzoek, CBS, bewerking COS

Huishoudens waarvan de hoofdkostwinner eerste generatie allochtoon is, beschikken over een lager besteedbaar inkomen dan de tweede generatie en autochtone huishoudens.

Figuur 8-13 Het gemiddeld besteedbaar (gestandaardiseerd) huishoudinkomen, 2008

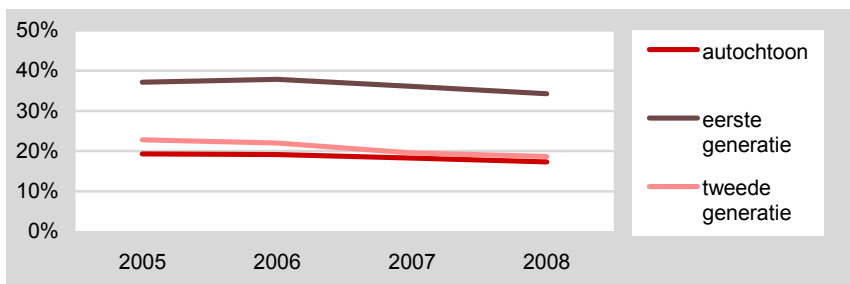

Bron: Regionaal Inkomensonderzoek, CBS, bewerking COS

Het gemiddeld besteedbare huishoudinkomen is in Rotterdam voor alle drie de groepen het laagst. Ten opzichte van het landelijk gemiddelde

hebben autochtone huishoudens in de grote steden, behalve in Rotterdam, meer te besteden. Dit geldt ook voor tweede generatie allochtone huishoudens. Het besteedbaar inkomen van de eerste generatie allochtone huishoudens is in Rotterdam en Utrecht lager dan landelijk.

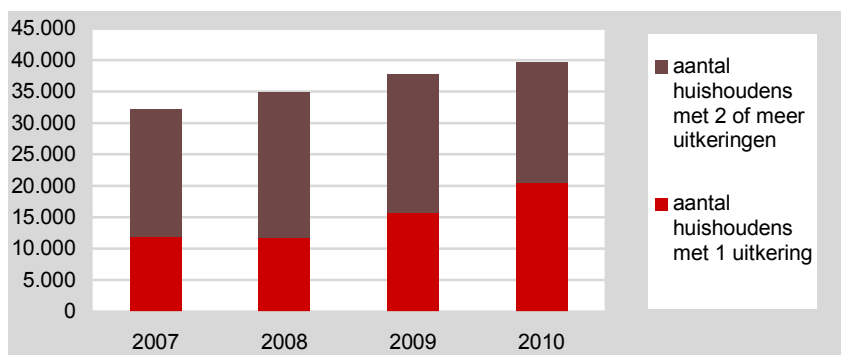
Figuur 8-14 Aandeel particuliere huishoudens onder 120% sociaal minimum

Bron: Regionaal Inkomensonderzoek, CBS, bewerking COS

Het aandeel huishoudens onder 120 procent van het sociaal minimum is onder autochtone en tweede generatie allochtone huishoudens vrijwel gelijk en onder eerste generatie allochtone huishoudens aanzienlijk hoger.

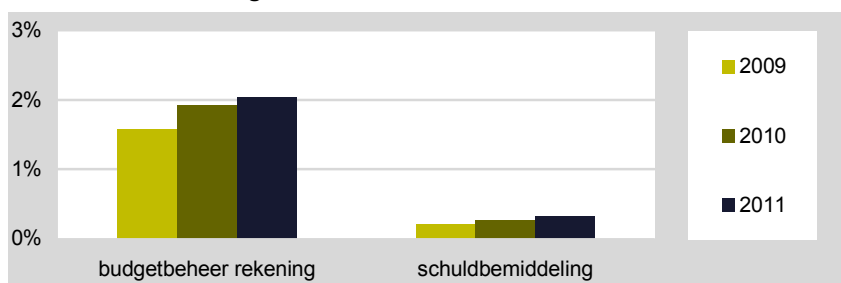
Figuur 8-15 Aantal huishoudens met bijzondere bijstandsuitkering*

Bron: SoZaWe/GBA, COS * de cijfers zijn herzien

Het aantal huishoudens dat bijzondere bijstand ontvangt, is sinds 2007 met 23 procent toegenomen. Het aantal huishoudens dat eenmaal in een jaar een uitkering heeft ontvangen, stijgt, het aantal huishoudens met meerdere keren een uitkering, is gedaald. Van het totaal aantal huishoudens in Rotterdam krijgt 13 procent in 2010 bijzondere bijstand. In 2007 was dit 11 procent.

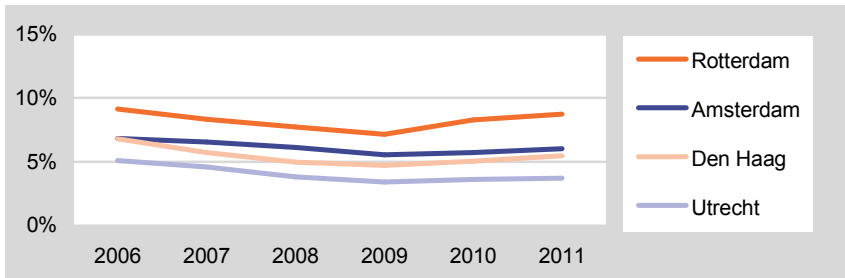
Figuur 8-16 Percentage huishoudens met budgetbeheer en schuldbemiddeling

Bron: SoZaWe, KBR.

Het percentage huishoudens dat gebruik maakt van budgetbeheer is sinds 2009 gestegen naar 2 procent. Dit zijn bijna 6.500 huishoudens in 2011. Ook van de schuldbemiddeling wordt vaker gebruik gemaakt. In 2011 zijn er ruim duizend huishoudens met schuldbemiddeling.

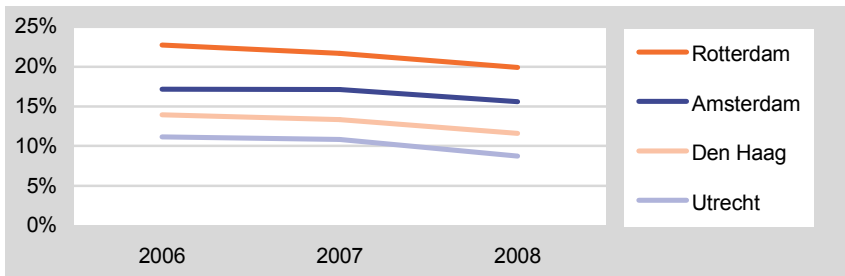
Figuur 8-17 Aandeel Rotterdammers (15 tot en met 64 jaar) met een WWB of WIJ-uitkering

Bron: SoZaWe

Het aandeel bijstandsgerechtigden is sinds 2009 gestegen in alle vier de grote steden, in Rotterdam het sterkst.

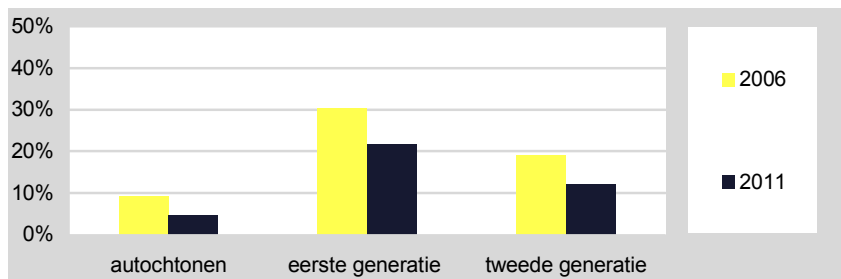
Figuur 8-18 Aandeel kinderen 0 tot en met 17 jaar dat in een bijstandsgesin* opgroeit

Bron: Landelijke Jeugdmonitor, CBS * bij de bepaling van bijstandsgesin heeft minstens één van de ouders een bijstandsuitkering.

Het aandeel kinderen dat opgroeit in een bijstandsgesin is het hoogst in Rotterdam en het laagst in Utrecht. In de periode 2006-2008 is het aandeel in alle vier de grote steden gedaald.

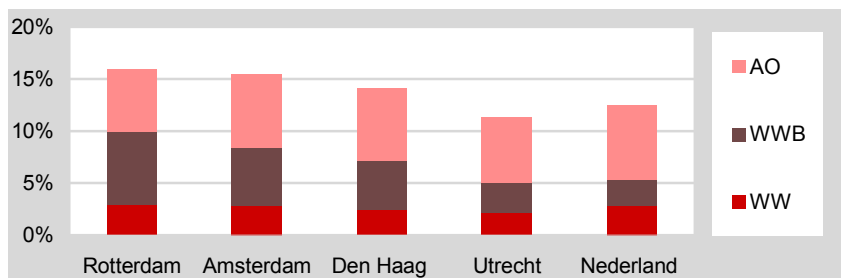
Figuur 8-19 Kinderen (0 t/m 17 jaar) die leven in een huishouden waar één van de ouders* op 1 januari een bijstandsuitkering heeft

Bron: SoZaWe / GBA, COS * naar generatie ouders

Kinderen tot en met 17 jaar waarvan tenminste één van de ouders behoort tot de eerste generatie allochtonen, leven in 22 procent van de gevallen in een gezin dat een bijstandsuitkering ontvangt. In 2006 was dit percentage hoger, namelijk 30 procent. Bij kinderen met autochtone ouders is dit percentage het laagst.

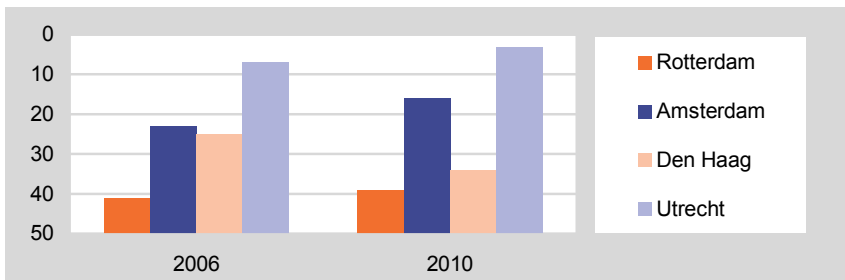
Figuur 8-20 Percentage bewoners in de leeftijdsgroep 15 tot en met 64 jaar met een AO, WW en/of WWB uitkering, 2010

Bron: CBS en de Sociale Atlas, UWV-Werkbedrijf

Het aandeel van de leeftijdsgroep 15 tot en met 64 jaar dat een uitkering ontvangt, is in Rotterdam en Amsterdam vrijwel gelijk en hoger dan in Den Haag en Utrecht. In Rotterdam is het percentage bewoners met een bijstandsuitkering het hoogst, in Amsterdam het percentage arbeidsongeschikten.

Figuur 8-21 Sociaal Economische Index: plek in de rangorde van de 50 grootste gemeenten in Nederland (1=beste)

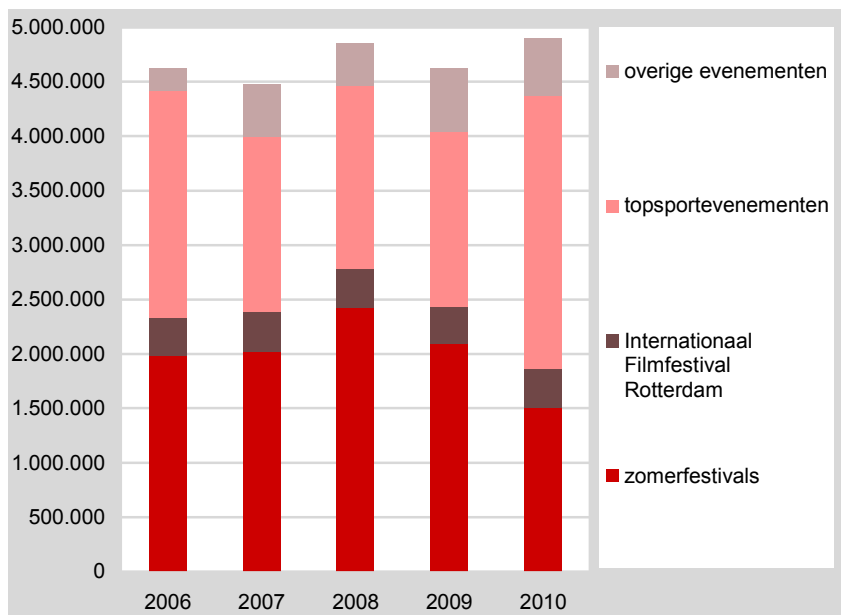

Bron: Atlas voor Gemeenten* De Sociaal-Economische Index wordt gebruikt om de sociaal-economische positie van 50 gemeenten met elkaar te vergelijken. De samenstelling is gebaseerd op kennis over de arbeidsmarkt, werkgelegenheid en lokale economie. Het bestaat uit gegevens over bijstand, opleiding, arbeidsmarktparticipatie zoals werk, werkloosheid, arbeidsongeschiktheid, en werkgelegenheid

Van de 50 grootste gemeenten in Nederland staat Rotterdam in 2010 op de 39ste plaats, twee plekken beter dan in 2006. Dat is lager dan de andere grote steden.

9 Cultuur, sport en recreatie

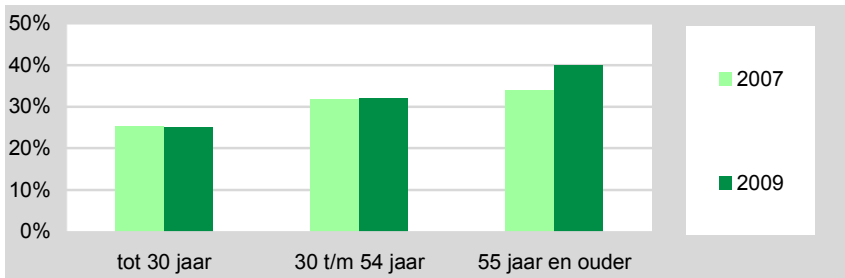
Figuur 9-1 Aantallen bezoekers bij evenementen en festivals in Rotterdam

Bron: Rotterdam Festivals, Rotterdam Marketing

Het aantal bezoekers van evenementen en festivals is in 2010 hoger dan in de voorgaande jaren.

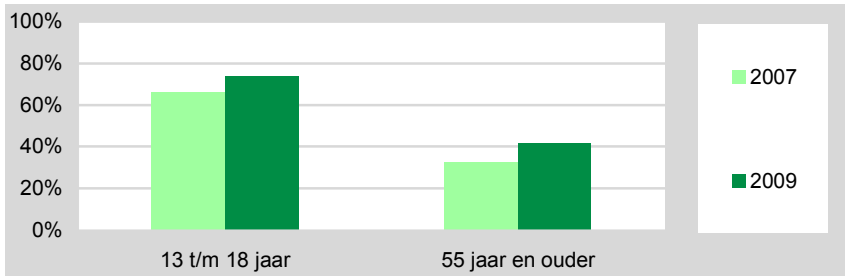
Figuur 9-2 Percentage Rotterdammers dat minstens 10 boeken per jaar leest

Bron: Vrijetijdsomnibus, COS

Het percentage Rotterdammers dat minstens 10 boeken per jaar leest, is het hoogst bij de leeftijdsgroep 55 jaar of ouder en is alleen bij deze leeftijdsgroep de laatste twee jaar gestegen.

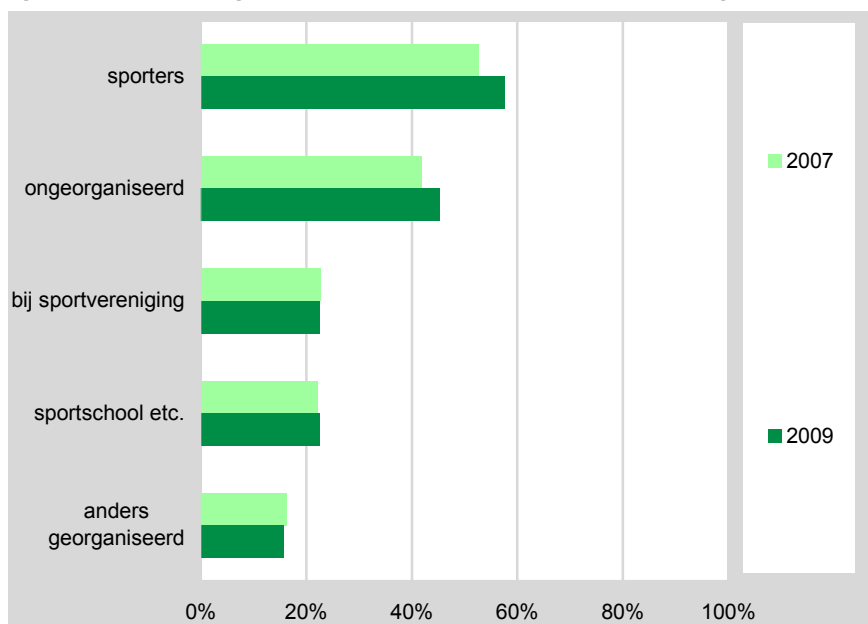
Figuur 9-3 Percentage sporters naar leeftijdsgroep

Bron: Vrijetijdsomnibus, COS

De percentages sportende jongeren en sportende senioren zijn in 2009 hoger dan in 2007.

Figuur 9-4 Percentage sporters en naar verband waarin wordt gesport*

Bron: Vrijtijdsomnibus, COS, * sporters kunnen in verschillende verbanden sporten

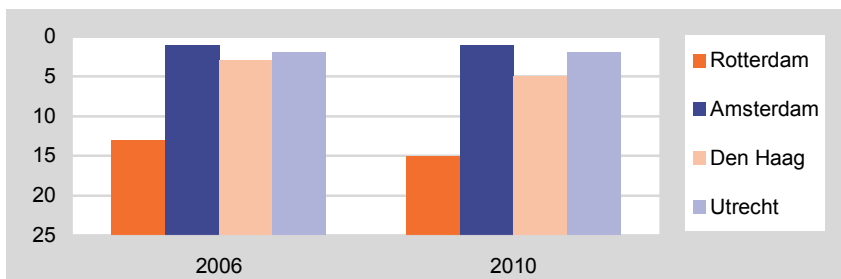
Het percentage sportende Rotterdammers van 13 tot en met 75 jaar is gestegen. De mate waarin ongeorganiseerd wordt gesport, is toegenomen.

Uit analyse van gemeentelijke enquêtebestanden² over de periode 2006 en 2007 blijkt dat het percentage sporters in Rotterdam en Den Haag lager is dan in Amsterdam en Utrecht.

² Sportdeelname in grote steden: een wereld van verschil? W.J.H. Mulier Instituut, december 2009

10 Ruimtelijke ontwikkeling en wonen

Figuur 10-1 Woon aantrekkelijkheidsindex: plek in de rangorde van de 50 grootste gemeenten in Nederland (1=beste)

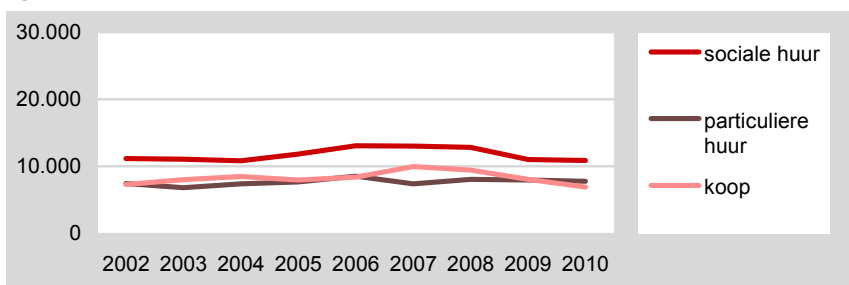

Bron: Atlas voor Gemeenten

De woon aantrekkelijkheid van Rotterdam wordt het minst gewaardeerd van de vier grote steden. Sinds 2006 is Rotterdam met de woon aantrekkelijkheidsindex twee plekken gezakt in de rangorde van gemeenten.

De woon aantrekkelijkheidsindex is samengesteld op basis van informatie over bereikbaarheid van banen, cultuur, veiligheid, koopwoningen, culinair aanbod, nabijheid natuurgebieden, aanwezigheid universiteit en het historisch karakter van de stad.

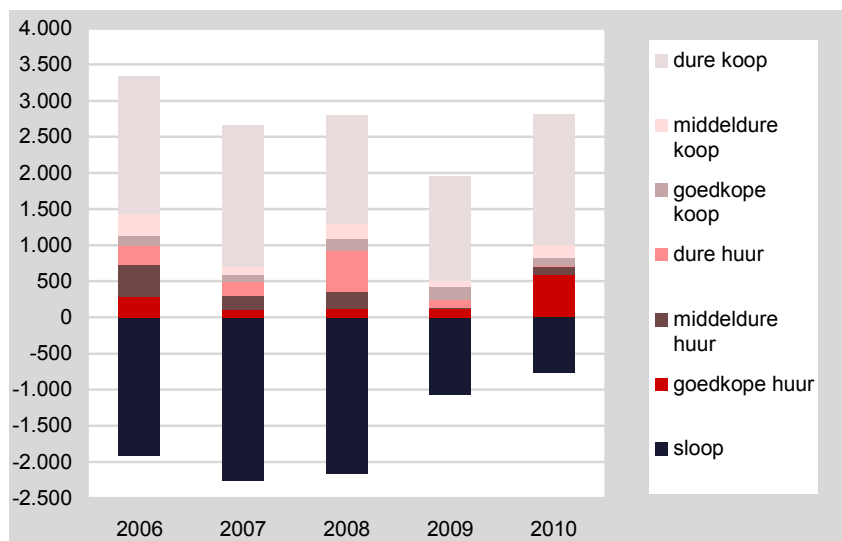
Figuur 10-2 Aantal verhuisde huishoudens per sector*

Bron: WBOB, *sector waar naar is verhuisd

Het aantal verhuizingen naar de koopsector is sinds 2008 sterk afgenomen. De jaren daarvoor was dit tamelijk stabiel.

Figuur 10-3 Opgeleverde nieuwbouwwoningen naar prijsklasse en sector en sloop

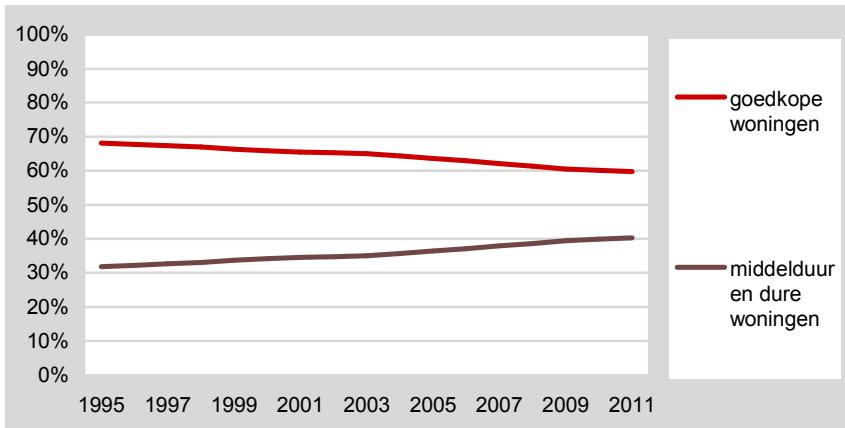

Bron: dS+V

In 2010 behoort 65 procent van de opgeleverde woningen tot het dure segment van de woningmarkt, een kwart behoort tot het goedkope segment. Met name het aantal opgeleverde goedkope huurwoningen is gestegen. Het overgrote deel behoort tot een complex gerealiseerd op de Kop van Zuid.

In 2009 en 2010 zijn aanzienlijk minder woningen gesloopt dan in de jaren ervoor.

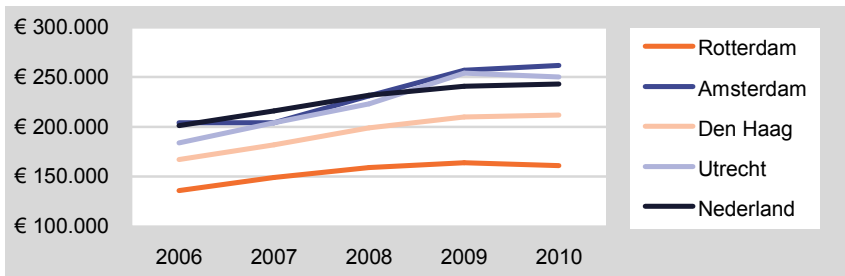
Figuur 10-4 Woningmarkt naar prijsklasse*

Bron: WBOB, * De WOZ-waarde is gebruikt om de woningmarkt in te delen in prijsklasse

Het aandeel goedkope woningen in de woningmarkt daalt gestaag.

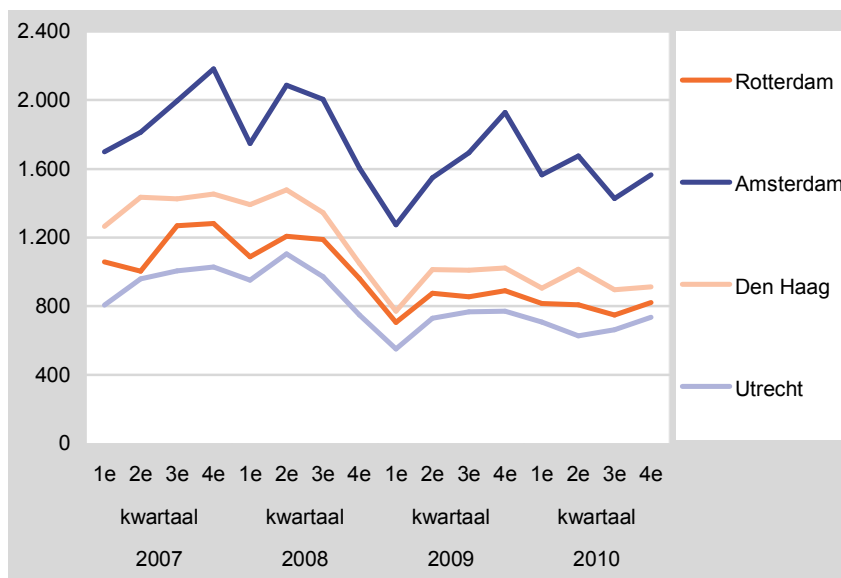
Figuur 10-5 Gemiddelde WOZ-waarde woningen

Bron: Statline, CBS

De gemiddelde WOZ-waarde van woningen in Rotterdam en Utrecht is het laatste jaar gedaald. In de twee andere steden en Nederland steeg de waarde. De Rotterdamse waarde blijft ver onder die van de andere drie grote steden en het landelijk gemiddelde.

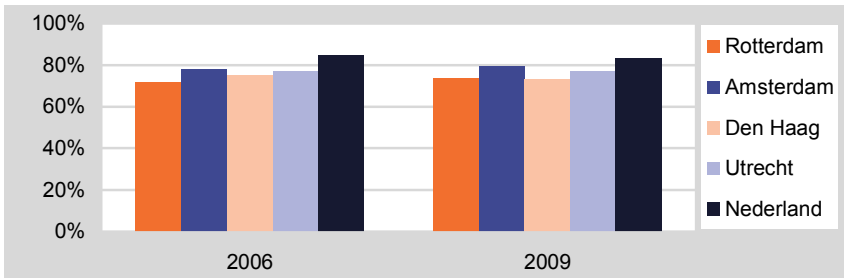
Figuur 10-6 Aantal koopovereenkomsten bestaande woningen op de woningmarkt

Bron: NVM

Het aantal koopovereenkomsten van bestaande woningen vertoont ten gevolge van de economische crisis een terugval vanaf het derde kwartaal van 2008. Het aantal verkochte woningen is over heel 2010 iets lager dan in 2009. Er worden minder woningen verkocht dan voor de economische crisis. Toch is de woningmarkt redelijk stabiel. De ontwikkeling in Rotterdam wijkt niet af van die in de andere grote steden.

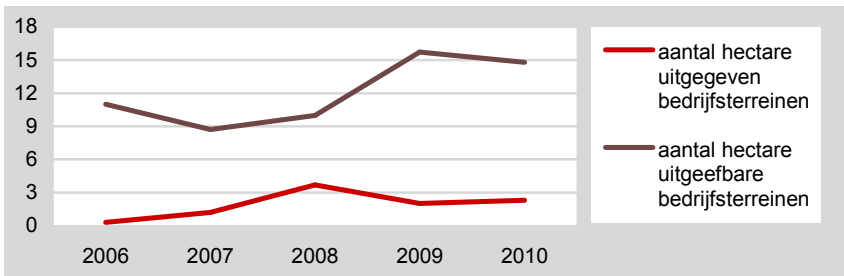
Figuur 10-7 Aandeel huishoudens dat (zeer) tevreden is met de woonomgeving

Bron: WoON, VROM

In de grote steden zijn de bewoners minder tevreden over de woonomgeving dan gemiddeld in Nederland, in Rotterdam het minst tevreden.

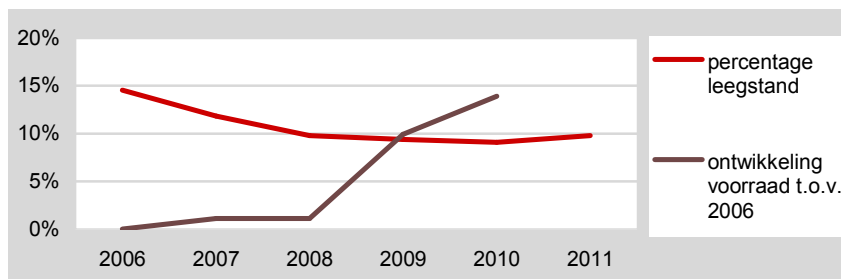
Figuur 10-8 Aantal hectare uitgegeven door het OBR en uitgeefbare bedrijfsterreinen* (excl. kantoorlocaties)

Bron: Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam (OBR) *direct beschikbare grond binnen Rotterdam in eigendom van de gemeente en particulieren

Het aantal hectare uitgeefbare bedrijfsterreinen is in de periode 2007 tot en met 2009 gestegen en daalt licht gedurende het laatste jaar. Het OBR heeft in 2010 iets meer bedrijfsterrein uitgegeven dan in 2009.

Figuur 10-9 Aandeel leegstand kantoorruimte (van kantoren met ruimten van 500 m² of groter) op 1 januari en stijging voorraad t.o.v 2006

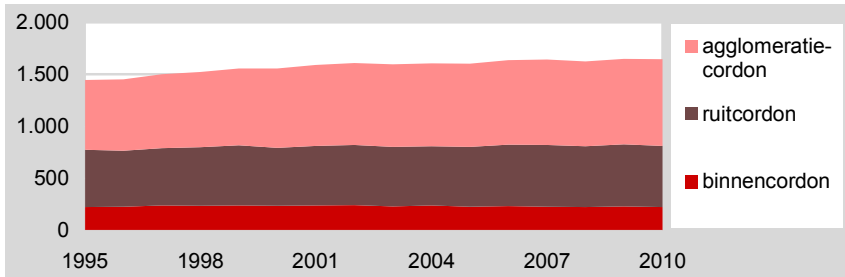

Bron: COS

De leegstand van kantoorruimte is sinds 2008 ongeveer 10 procent. De voorraad kantoorruimte van kantoren met ruimten van 500m² of groter is in de periode 2006-2010 met 14 procent toegenomen.

11 Verkeer en vervoer

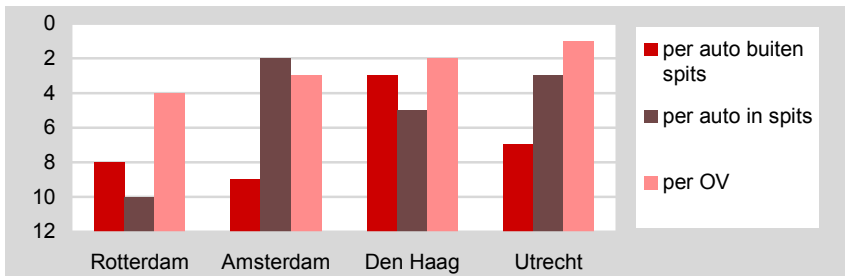
Figuur 11-1 Verkeersintensiteit (in motorvoertuigen op een werkdag tussen 7 en 19 uur) per cordon (x 1.000)

Bron: dS+V, Verkeer en Vervoer

De verkeersintensiteit stijgt over een lange reeks van jaren gestaag.

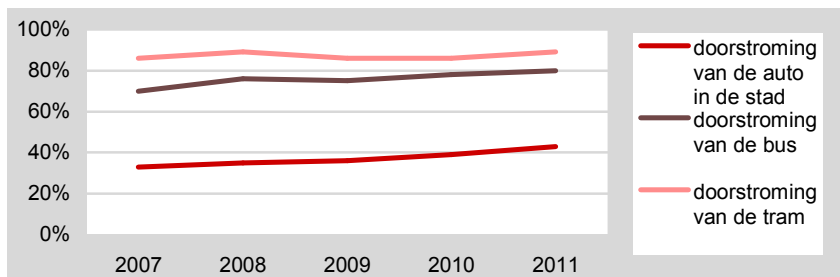
Figuur 11-2 Bereikbaarheid van banen vanuit de vier grote steden*: plek in de rangorde van de 50 grootste gemeenten in Nederland, 2010 (1=beste)

Bron: Atlas voor Gemeenten, *Bij de bereikbaarheid van banen gaat het om hoe goed kunnen de bewoners van de desbetreffende gemeente een gevarieerd aanbod van banen in die gemeente en alle andere gemeenten in Nederland bereiken.

De bereikbaarheid van banen is per auto tijdens de spits en per openbaar vervoer voor Rotterdammers minder dan voor de bewoners van de andere drie grote steden.

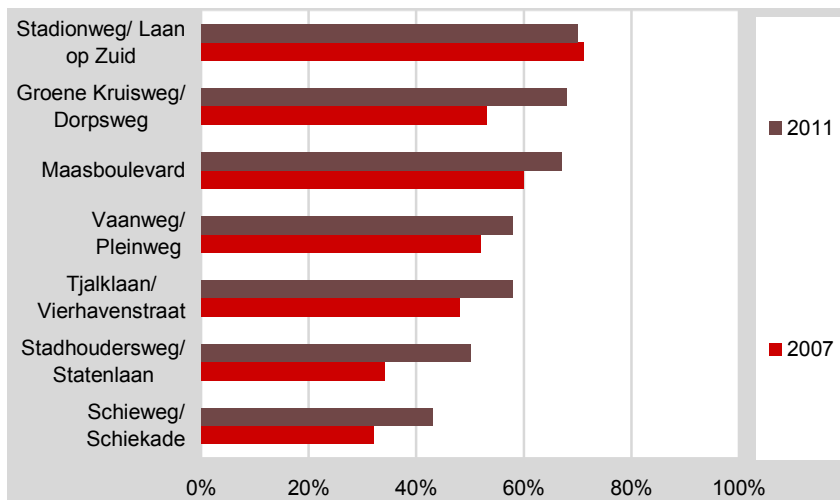
Figuur 11-3 Doorstroming auto, bus en tram in de stad: percentage (zeer) tevreden

Bron: Omnibusenquête

Rotterdamers zijn meer tevreden over de doorstroming van bus en tram dan over die van de auto in de stad. De tevredenheid over de doorstroming van de bus en de auto is gestegen.

Figuur 11-4 Doorstroming voor auto op routes tussen ring van snelwegen rond Rotterdam en binnenstad: % (zeer) tevreden, 2011

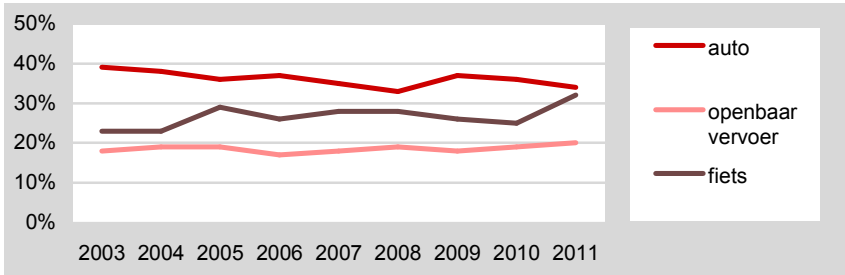

Bron: Omnibusenquête

Het minst tevreden zijn Rotterdamers over de doorstroming voor de auto op de Schieweg/Schiekade wanneer wordt gevraagd naar het oor-

deel over de doorstroming op routes tussen de ring van snelwegen rond Rotterdam en de binnenstad. Op de meeste plekken is de tevredenheid over de doorstroming verbeterd sinds 2007.

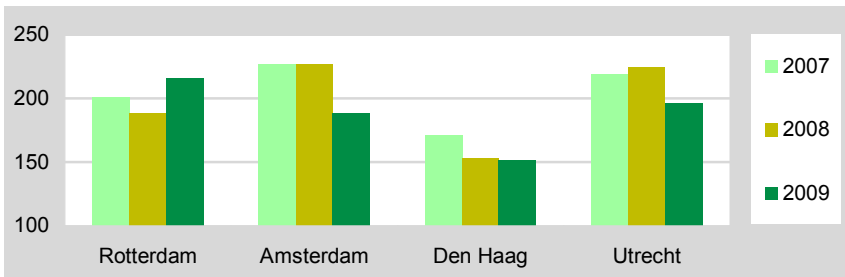
Figuur 11-5 Intensieve gebruikers van auto, openbaar vervoer en fiets

Bron: Omnibussenquête

De auto is het meest gebruikte intensieve vervoermiddel in Rotterdam. Dan volgt de fiets en vervolgens het openbaar vervoer. Het gebruik van de fiets is het laatste jaar gestegen.

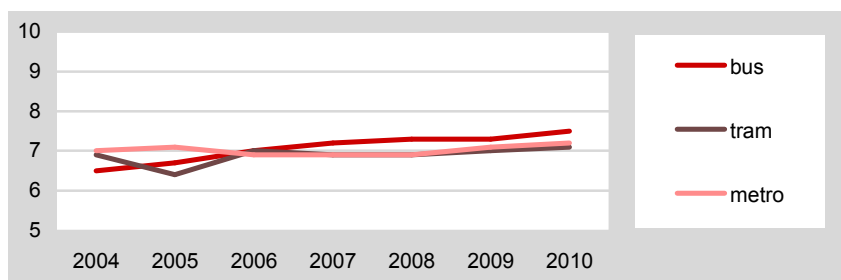
Figuur 11-6 Aantal verkeersslachtoffers per 100.000 inwoners

Bron: Ministerie van Verkeer en Waterstaat

Het aantal verkeersslachtoffers per 100.000 inwoners is gedurende 2009 in Rotterdam het hoogst en hoger dan de jaren ervoor.

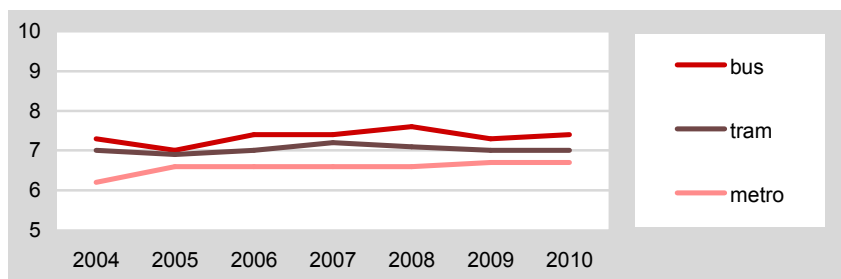
Figuur 11-7 Rapportcijfer kwaliteit openbaar vervoer, algemeen oordeel

Bron: OV-Klantenbarometer, Kennisplatform Verkeer en Vervoer

Het algemeen oordeel van RET-reizigers voor bus, tram en metro is ruim voldoende. De rapportcijfers, met name die voor de bus, zijn gestegen.

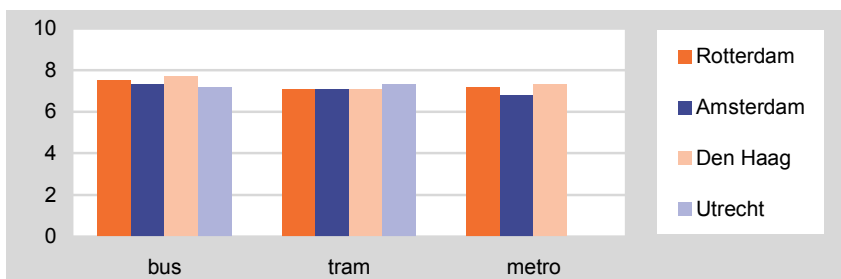
Figuur 11-8 Rapportcijfer algemene veiligheid in metro, bus en tram

Bron: OV-Klantenbarometer, Kennisplatform Verkeer en Vervoer

De algemene veiligheid in bus, tram en metro wordt eveneens als voldoende beoordeeld.

Figuur 11-9 Rapportcijfers kwaliteit openbaar vervoer: algemeen oordeel 2010

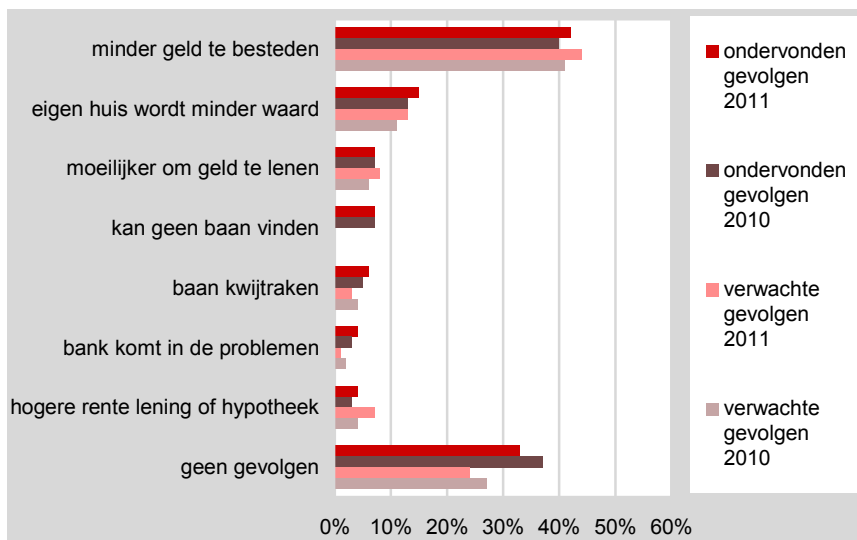

Bron: OV-Klantenbarometer, Kennisplatform Verkeer en Vervoer

De beoordeling van de kwaliteit van het openbaar vervoer in Rotterdam wijkt niet af van de beoordeling in de andere grote steden.

12 Economie

Figuur 12-1 Rotterdammers over de gevolgen van de economische crisis

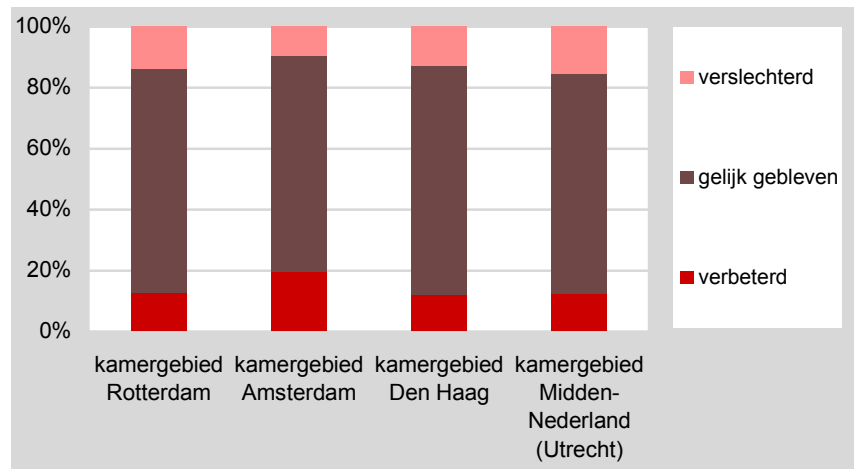

Bron: Omnibusenquête

Twee op de vijf Rotterdammers kan in 2011 door de economische crisis minder geld besteden, 15 procent vindt dat het eigen huis minder waard is dan voor de crisis. Het kwijtraken van de baan als gevolg van de economische crisis wordt door één op de twintig Rotterdammers genoemd. In 2011 denken meer mensen dat de rente van leningen en hypotheek hoger worden.

Een derde van de Rotterdammers zegt geen gevolgen van de economische crisis te hebben gehad. Dat is iets minder dan in 2010.

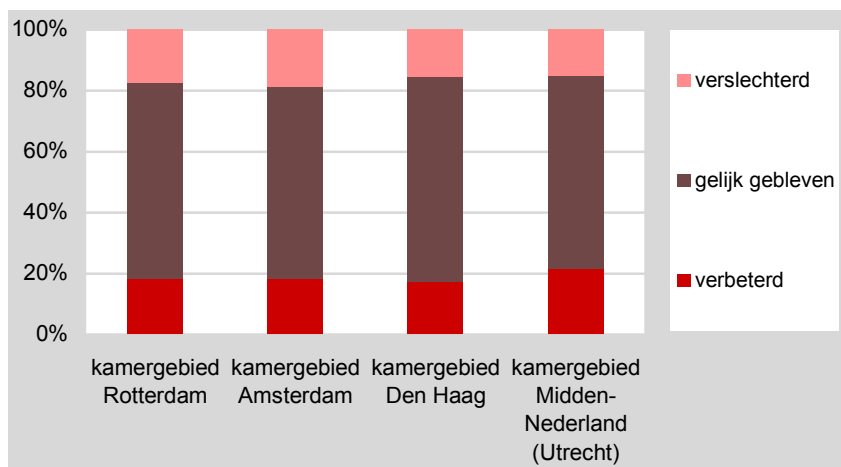
Figuur 12-2 Mening van ondernemers over economisch klimaat in het vierde kwartaal 2010

Bron: COEN (Statline, CBS)

In de kamergebieden Rotterdam, Den Haag en Midden-Nederland vindt een hoger percentage ondernemers dan in het kamergebied Amsterdam dat het economische klimaat is verslechterd in het vierde kwartaal van 2010. Ten opzichte van het jaar daarvoor zijn de ondernemers positiever.

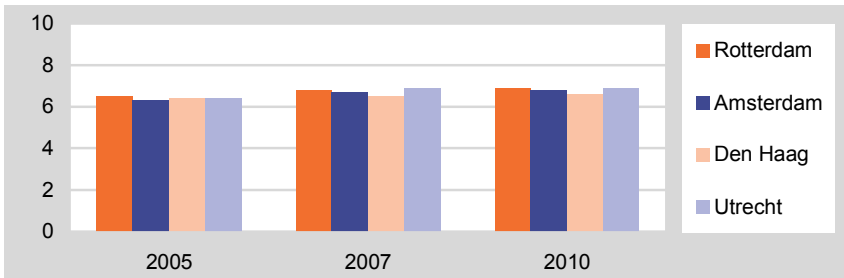
Figuur 12-3 Mening van ondernemers over winstgevendheid in het vierde kwartaal 2010

Bron: COEN (Statline, CBS)

Twee derde van de ondernemers uit het kamergebied Rotterdam vindt de winstgevendheid in het vierde kwartaal van 2010 gelijk gebleven. De ene helft van resterende ondernemers spreekt over een verbetering, de andere helft van een verslechtering. In het kamergebied Amsterdam wordt ook zo gedacht, in beide andere kamergebieden zijn de ondernemers wat positiever. Ten opzichte van het jaar ervoor zijn de ondernemers in alle kamergebieden positiever.

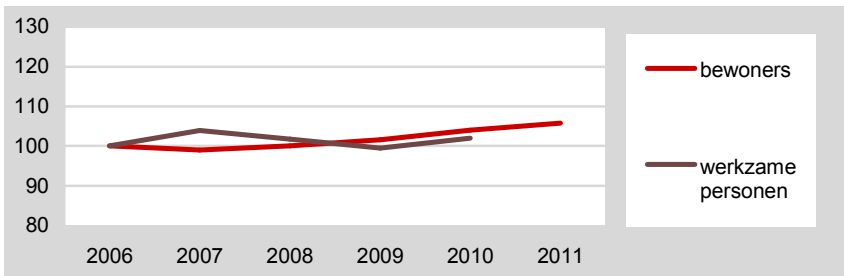
Figuur 12-4 Algemeen oordeel van ondernemers over ondernemersklimaat

Bron: Benchmark gemeentelijk ondernemersklimaat

Het ondernemersklimaat wordt in 2010 in Rotterdam even goed gevonden als in Amsterdam en Utrecht. Ten opzichte van 2005 hebben de gemeenten een betere score gekregen.

Figuur 12-5 Binnenstad*: wonen en werken (index 2006 =100)

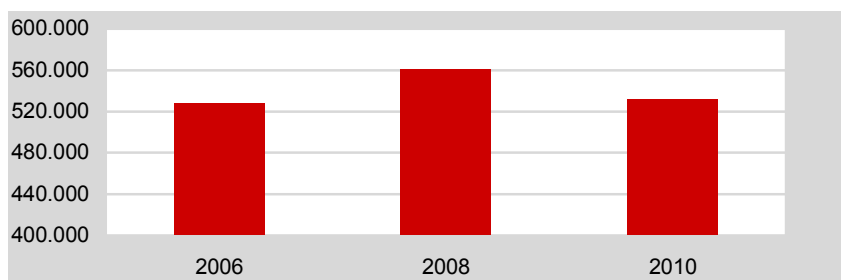

Bron: GBA (COS) en Bedrijvenregister Zuid-Holland

* Voor de afbakening van het gebied is uitgegaan van de definitie uit het Binnenstadsplan Rotterdam 2008-2020

Het aantal inwoners in de binnenstad stijgt sinds 2007. Het aantal werkzame personen was het laagst in 2009. In 2010 is het aantal weer even hoog als in 2008.

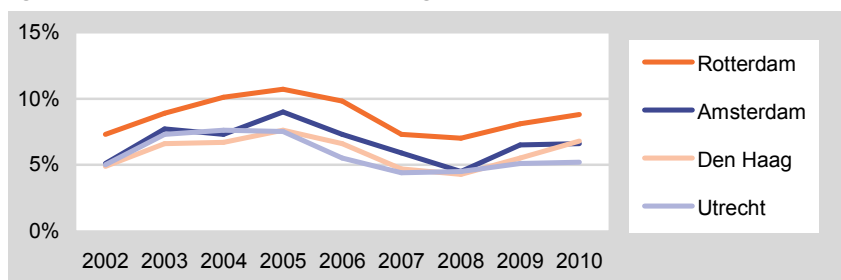
Figuur 12-6 Bezoekers winkelgebied binnenstad*

Bron: Locatus * exclusief de Kop van Zuid, geschat aantal weekbezoekers (incl. koopzondagen)

Het aantal bezoekers in het winkelgebied van de binnenstad is in 2010 lager dan in 2008.

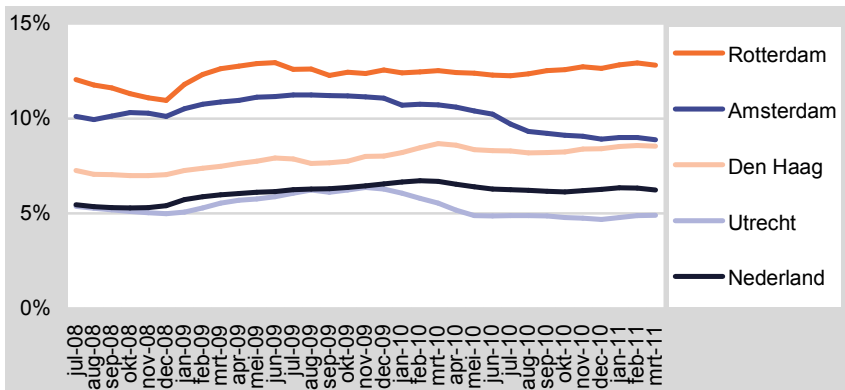
Figuur 12-7 Werkloosheidspercentage

Bron: Enquête Beroepsbevolking CBS

Het werkloosheidspercentage is in Rotterdam hoger dan in de andere grote gemeenten. Na 2006 is de Rotterdamse werkloosheid flink gedaald, een jaar later dan in de drie andere steden. In 2009 stijgt de werkloosheid in alle vier de steden, in 2010 alleen in Rotterdam en Den Haag.

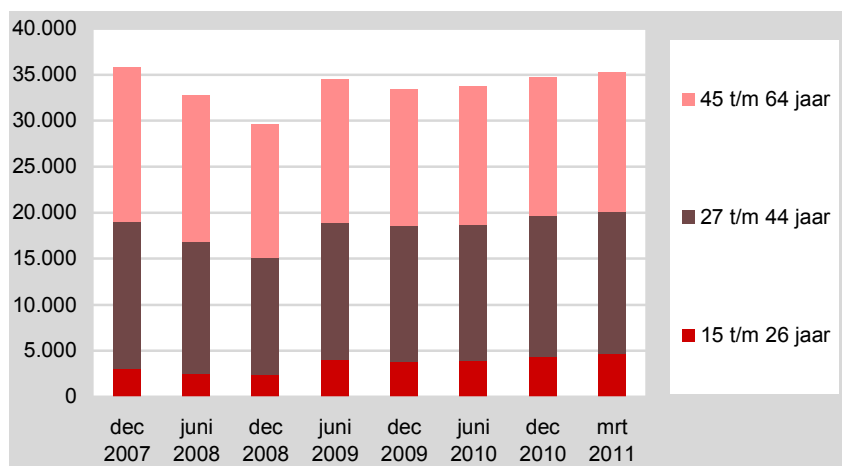
Figuur 12-8 Aandeel niet-werkende werkzoekenden in de beroepsbevolking*

Bron: UWV-Werkbedrijf, Enquête Beroepsbevolking, CBS * beroepsbevolking bestaat uit werkenden en werklozen / cijfers zijn ultimo van de desbetreffende maand

Het aandeel niet-werkende werkzoekenden in de beroepsbevolking is in Rotterdam hoger dan in de andere drie grote steden. Na het begin van de economische crisis is de werkloosheid in Rotterdam sterker toegenomen dan in de andere steden. Sinds augustus 2010 stijgt de werkloosheid in Rotterdam opnieuw meer dan in de andere steden.

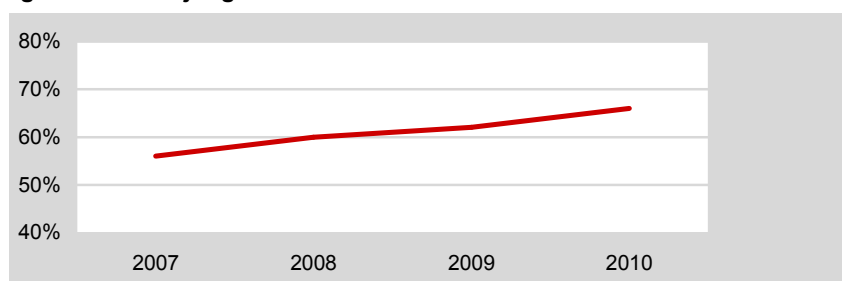
Figuur 12-9 Aantal niet-werkende werkzoekenden*

Bron: UWV-Werkbedrijf * cijfers zijn ultimo van de desbetreffende maand

Het totaal aantal niet-werkende werkzoekenden is eind maart 2011 bijna even hoog als in december 2007. Het aantal werkzoekenden in de jongste leeftijdsgroep is fors toegenomen.

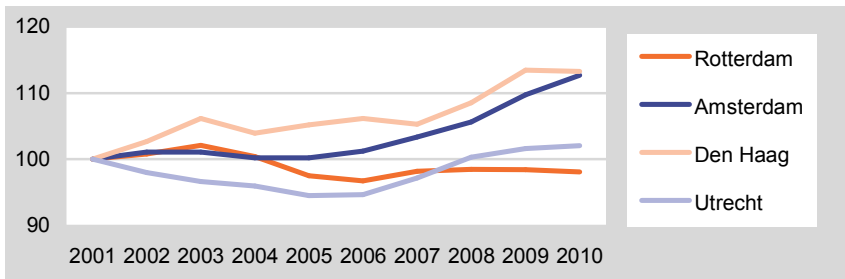
Figuur 12-10 22-jarigen met een startkwalificatie*

Bron: Onderwijspositie, JOS/COS * als aandeel van de gehele leeftijdsgroep 22-jarigen

Het aandeel 22-jarigen met een startkwalificatie is toegenomen.

Figuur 12-11 Ontwikkeling werkgelegenheid* (index 2001=100)

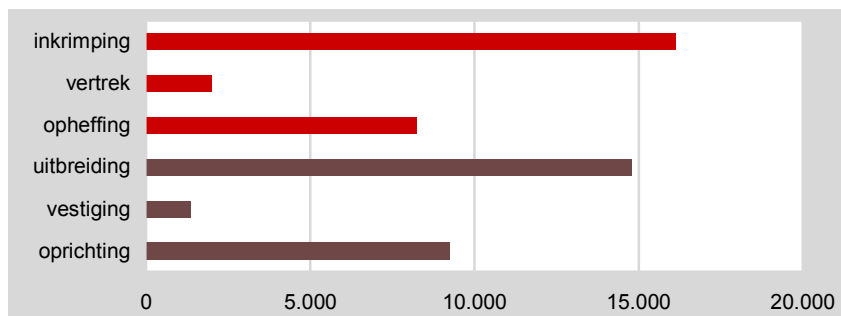

Bron: Bedrijvenregisters, OenS-afdelingen grote gemeenten * werkzame personen 12 uur en meer

De werkgelegenheid is in Rotterdam ten opzichte van 2001 vrijwel stabiel. Den Haag en Amsterdam vertonen een forse groei.

In het jaar 2009 zijn de gevolgen van de economische crisis merkbaar. Verlies van werkgelegenheid is er vooral te vinden in 'bouwnijverheid', 'verhuur van roerende goederen en overige dienstverlening', 'industrie', 'groot- en detailhandel', 'vervoer en opslag' en 'financiële instellingen'. Sectoren waar ondanks de crisis groei heeft plaatsgevonden zijn 'gezondheids- en welzijnszorg', 'openbaar bestuur, overheidsdiensten en verplichte sociale verzekeringen', 'logiesverstrekking en horeca' en 'productie en distributie van en handel in elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht'.

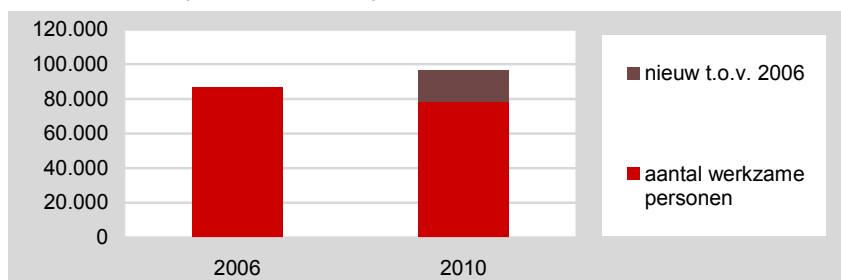
Figuur 12-12 Mutatie werkgelegenheid door groei en krimp, vestiging en vertrek van aantal bedrijfsvestigingen, 2009

Bron: Bedrijvenregister Zuid-Holland

Gedurende 2009 is de werkgelegenheid iets afgenomen. De inkrimping en het vertrek van bedrijven kost meer banen dan dat er terugkomen door uitbreiding en vestiging van bedrijven. De oprichting van bedrijven levert iets meer werkgelegenheid op dan het verlies door opheffing van bedrijven.

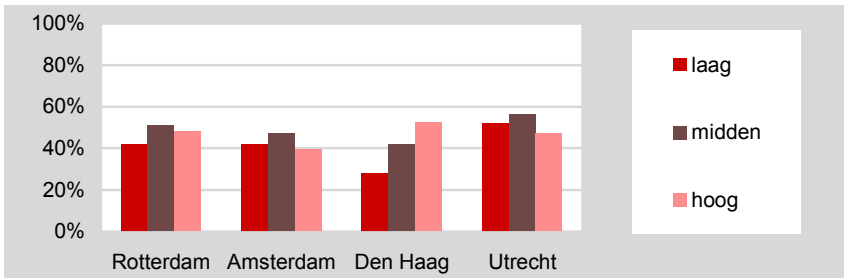
Figuur 12-13 Ontwikkeling werkgelegenheid in het MKB, periode 1 januari 2006 – 1 januari 2010

Bron: Bedrijvenregister Zuid-Holland

In de periode 2006 tot 2010 is de werkgelegenheid in het MKB met bijna tienduizend werkzame personen gestegen, de totale werkgelegenheid (inclusief het MKB) met iets meer dan vierduizend. Dit betekent dat het MKB de motor achter de groei van de werkgelegenheid is.

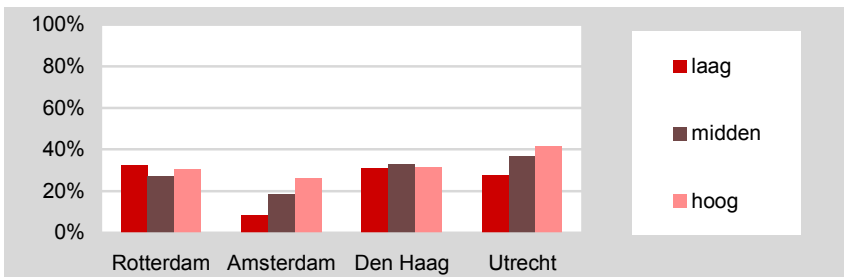
Figuur 12-14 Percentage inkomende pendelaars* (werkt in de stad en woont elders) naar opleiding, 2010

Bron: Enquête Beroepsbevolking, CBS * percentage van totaal aantal werkenden

De helft van de werkenden in Rotterdam woont niet in Rotterdam. In vergelijking met Amsterdam is het percentage hoogopgeleide inkomende pendelaars hoger.

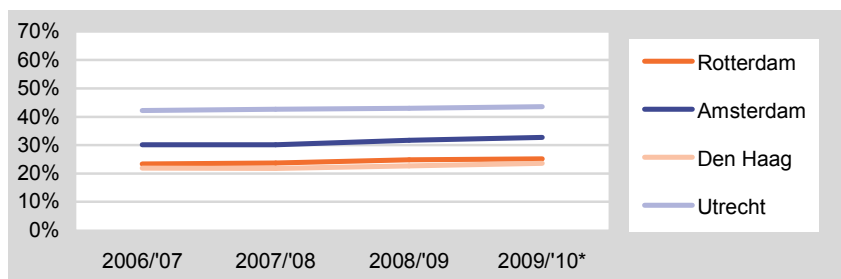
Figuur 12-15 Percentage uitgaande pendelaars* (woont in de stad en werkt elders) naar opleiding, 2010

Bron: Enquête Beroepsbevolking, CBS * percentage van totaal aantal wonend in de stad

Drie op de tien werkende Rotterdammers heeft een baan buiten de gemeente Rotterdam. Dit aandeel uitgaande pendelaars is iets hoger dan in Amsterdam.

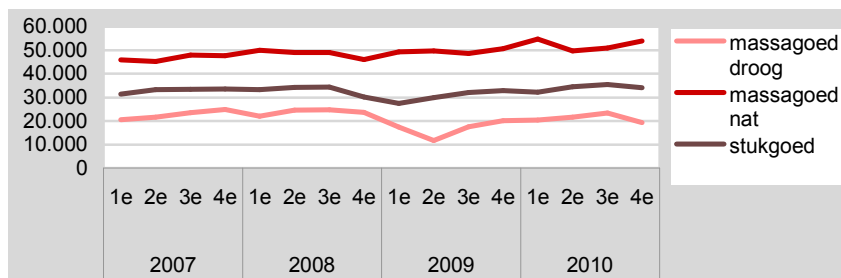
Figuur 12-16 Studenten HBO en universiteit als aandeel van de bevolking van 17 tot en met 27 jaar

Bron: CFI en GBA, COS *voorlopig cijfer

In Rotterdam en Den Haag wonen verhoudingsgewijs minder studenten dan in Amsterdam en Utrecht.

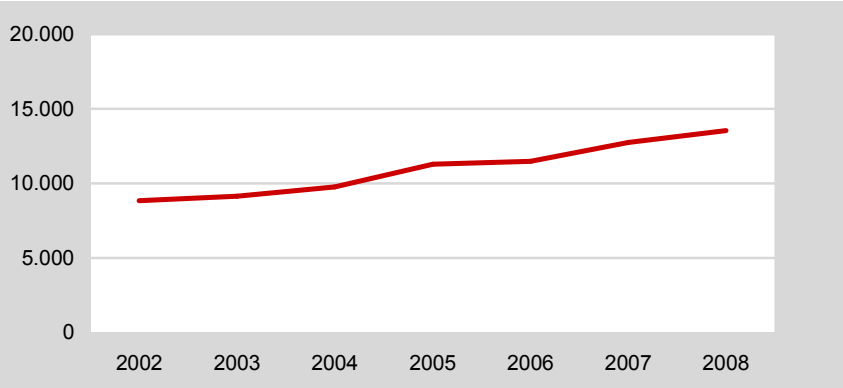
Figuur 12-17 Overslag Rotterdamse haven per kwartaal, bruto gewicht (X 1.000 ton)

Bron: Havenbedrijf Rotterdam N.V.

In het vierde kwartaal van 2010 is de overslag in de Rotterdamse haven hoger dan in het vierde kwartaal 2009 en ook iets hoger dan in hetzelfde kwartaal 2007.

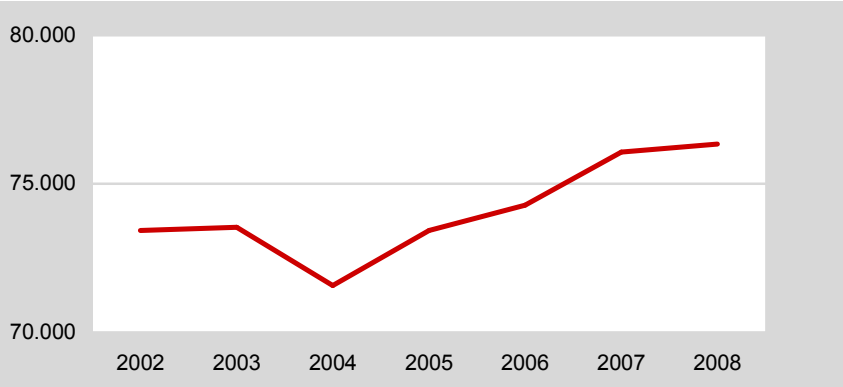
Figuur 12-18   Directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde (X mln euro)

Bron: Nationale Havenraad

De direct zeehavengerelateerde toegevoegde waarde is sinds 2002 gestegen.

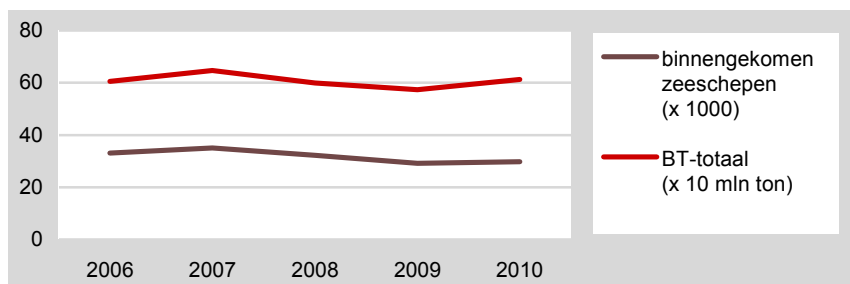
Figuur 12-19   Aantal werkzame personen in zeehavengerelateerde sectoren in Rijnmond

Bron: Nationale Havenraad

De werkgelegenheid in zeehavengerelateerde sectoren in Rijnmond stijgt sinds 2004. Tussen 2007 en 2008 is de groei lager dan daarvoor.

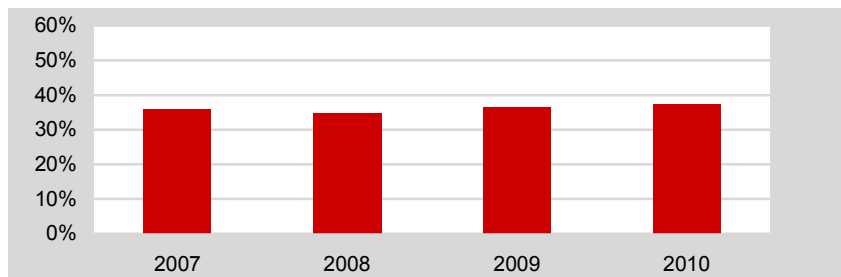
Figuur 12-20 Aantal zeeschepen in Rotterdam met totale BT (Bruto Tonnage) totale overslag

Bron: Havenbedrijf Rotterdam N.V.

Het aantal binnengekomen zeeschepen en het Bruto Tonnage overslag dalen sinds 2007 tot en met 2009, in 2010 stijgen beiden.

Figuur 12-21 Aandeel Rotterdamse haven in totale goederenoverslag Hamburg-le Havre range

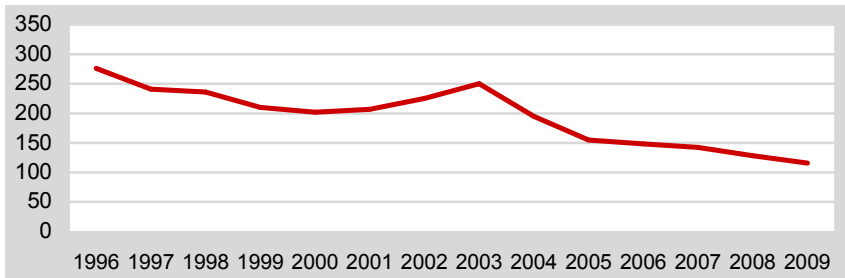

Bron: Havenbedrijf Rotterdam N.V.

In 2010 is het aandeel Rotterdamse haven in de totale goederenoverslag Hamburg-le Havre range hoger dan in de drie jaren ervoor. De Hamburg-Le Havre range bestaat uit de zeehavens Hamburg, Bremen, Wilhelmshaven, Amsterdam, Rotterdam, Vlissingen, Terneuzen, Antwerpen, Gent, Zeebrugge, Duinkerken en Le Havre.

13 Milieu en duurzaamheid

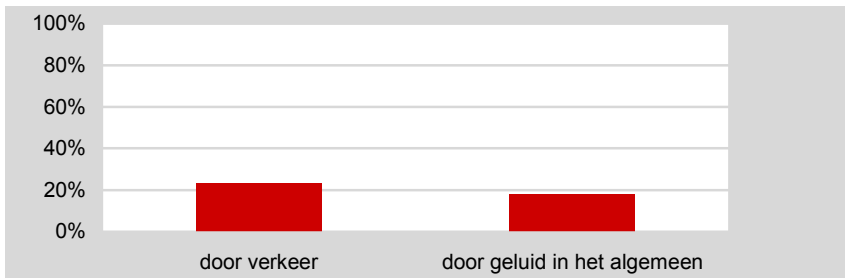
Figuur 13-1 Vervroegde sterfgevallen door fijn stof in de regio Rijnmond

Bron: MSR

Het geschatte aantal vervroegde sterfgevallen door fijn stof in de regio Rijnmond is in 2009 lager dan in de jaren ervoor. Vanaf 2003 is het aantal gehalveerd.

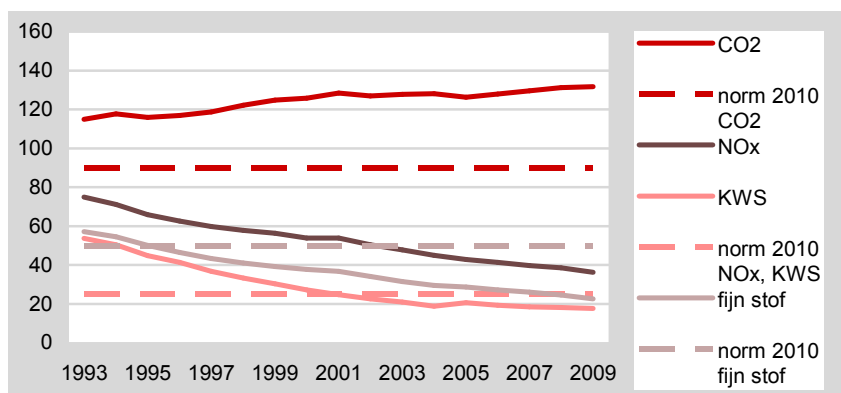
Figuur 13-2 Aandeel Rotterdammers dat (enige tot veel) geluidshinder ondervindt in de woning, 2011

Bron: Omnibussenquête

Bijna een kwart van de Rotterdammers ondervindt enige tot veel geluidshinder van het verkeer en bijna een vijfde deel van geluid in het algemeen.

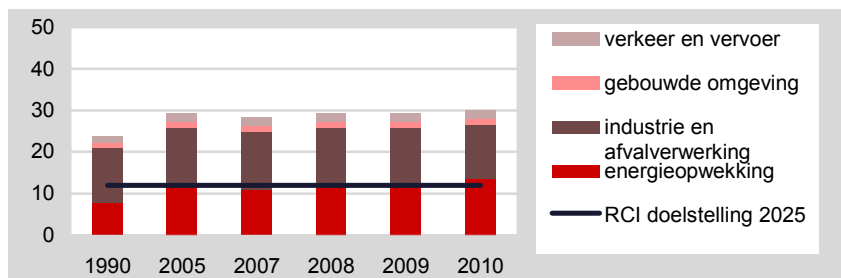
Figuur 13-3 Uitstoot wegverkeer in de regio Rijnmond, index (1986=100)

Bron: DCMR

De uitstoot van CO₂ door wegverkeer stijgt sinds 1994 en blijft ruim boven de norm. Ook de uitstoot van NO_x blijft ondanks de daling ruim boven de norm. De norm is wel behaald voor koolwaterstoffen (KWS) en fijn stof.

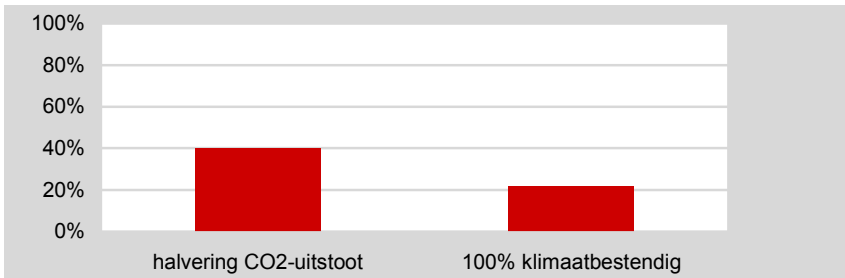
Figuur 13-4 Emissie CO₂ in Mton naar veroorzaker

Bron: DCMR

De emissie CO₂ is in de Rotterdamse regio hoger dan de RCI doelstelling 2025.

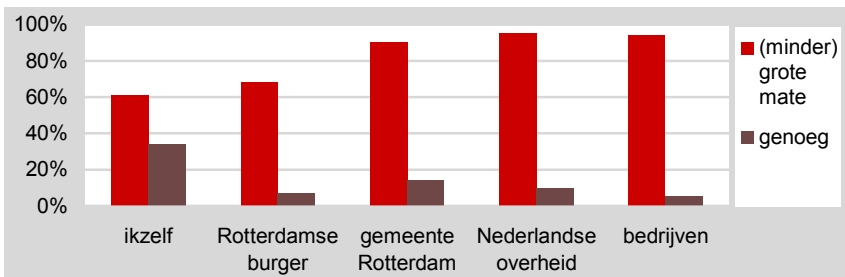
Figuur 13-5 Bekendheid Rotterdammers met hoofddoelen klimaatverandering, 2011

Bron: Omnibussenquête

Twee op de vijf Rotterdammers is bekend met het hoofddoel klimaatverandering de CO₂-uitstoot te halveren, één op de vijf met het doel 100% klimaatbestendig.

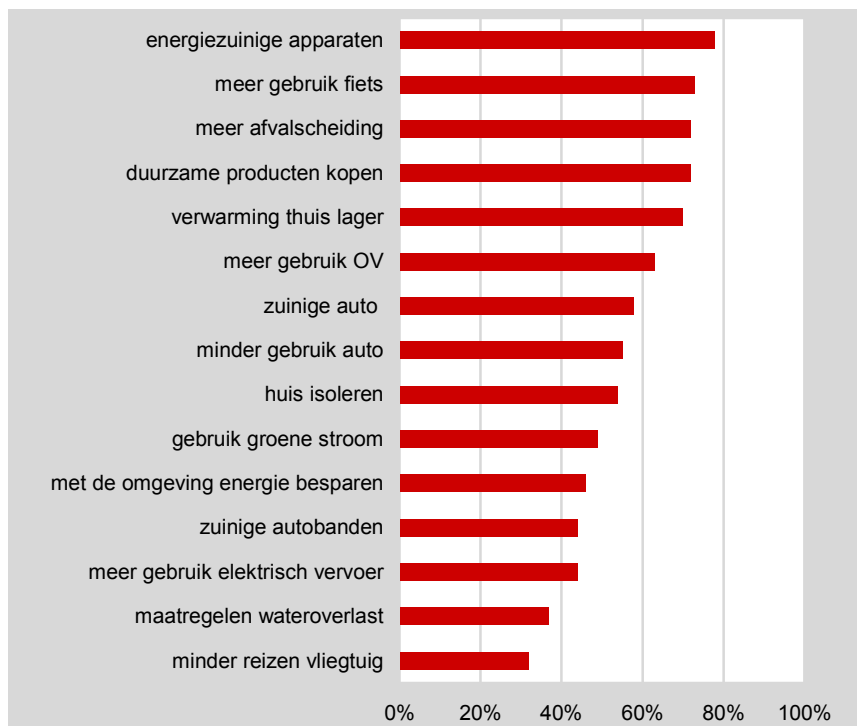
Figuur 13-6 Wie moet maatregelen nemen tegen klimaatverandering en wie doet dat al genoeg, 2011

Bron: Omnibussenquête

De Rotterdammers vinden dat vooral de Nederlandse overheid en bedrijven maatregelen moeten nemen tegen klimaatverandering.

Figuur 13-7   Bereidheid van Rotterdammers maatregelen te nemen tegen klimaatverandering, 2011

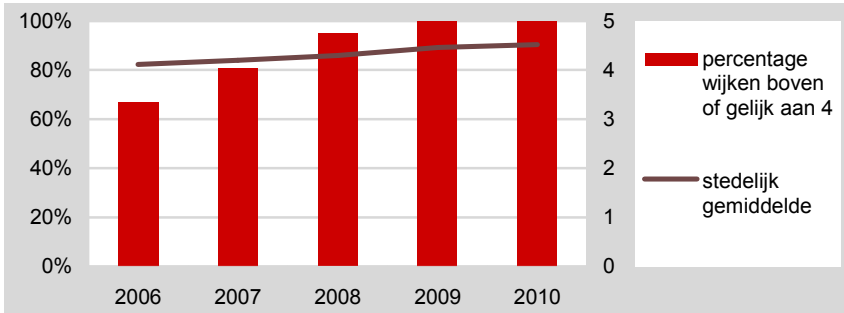

Bron: Omnibusenquête

De bereidheid om maatregelen te nemen tegen klimaatverandering is het kleinst wanneer het gaat om minder reizen met het vliegtuig en het nemen van maatregelen tegen wateroverlast.

14 Fysiek beheer van de stad

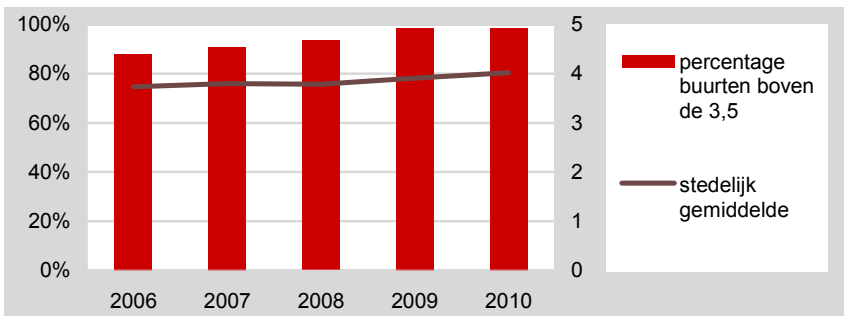
Figuur 14-1 Productnormering schoon: percentage CBS-buurtten 4 of hoger ten opzichte van het totaal aantal CBS-buurtten en het stedelijk gemiddelde

Bron: ROTEB

De productnormering schoon van alle buurten is sinds 2009 4 of hoger.

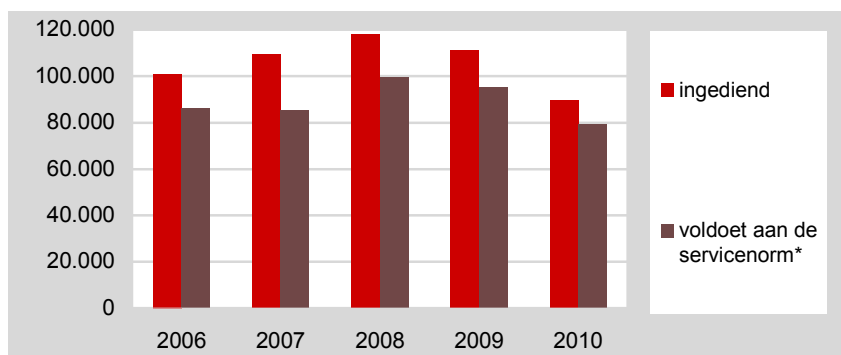
Figuur 14-2 Productnormering heel: percentage CBS-buurtten 3,5 of hoger ten opzichte van het totaal aantal CBS-buurtten en het stedelijk gemiddelde

Bron: Gemeentewerken

Sinds 2009 is de productnormering heel in 99 procent van de buurten boven de 3,5.

Figuur 14-3 Meldingen buitenruimte

Bron: Gemeentewerken, Burgerjaarverslag *melding is binnen drie dagen afgehandeld of in behandeling genomen

Na 2008 daalt het aantal meldingen buitenruimte. Van deze meldingen is 89 procent binnen drie werkdagen afgehandeld of in behandeling gezet. Dit is drie procentpunten meer dan in 2009.

